

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Romarbrevet, del 1
- Vandra i Anden (Gal. 5:16-6:10)
- Profeten Jesajas bok, del 12
- Senapskornet
- Gud och hans kritiker

Nr 4 2012 Årg. 76

INNEHÅLL

Redaktionellt	149
Romarbrevet, del 1. Egil Edvardsen	150
Vandra i Anden (Gal 5:16-6:10). Stefan Hedkvist	159
Profeten Jesajas bok, del 12. SE	170
<i>Frågor och svar</i>	186
<i>Utblick över samtiden</i>	188
<i>Litteratur</i>	192
<i>Gåvoredovisning</i>	197

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Alvar Svenson,
Egil Edvardsen, Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa betalar 36 euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren.priset) är f.n.:
prenumeranter inom Sverige 20 kronor, prenumeranter utanför Sverige 96
kronor.

Sverige: Bankgiro 251-4701

Norge: DnB NOR 7877.08.15400

Finland: SAMPO 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, S-722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring till expeditionen!

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

4/2012

Redaktionellt

Vi tror att årets sista nummer av *Biblicum* ska ge rik bibelundervisning av bestående värde. Ökad klarhet över Romarbrevets, Galaterbrevets och Jesajabokens innehåll är detta nummers speciella julklipp till er läsare. Vi hoppas att dagarna kring jul och nyår ger rikliga tillfällen till fördjupande bibelstudier i anslutning till dessa artiklar.

Att studera Guds ord är att lära känna Guds uppenbarelse, hans väldiga gärningar uppenbarade i tid och rum inför många vittnen. Utan detta vittnesbörd famlar vi i mörker och vill inte kännas vid Jesus som Guds Son och världens enda Frälsare. När Jesus gör det som bara Gud kan göra (att blindfödda får sin syn, att lama går, att döda står upp, att synder blir förlättna), borde det vara uppenbart vem Jesus är. Men de flesta av Jesu egna landsmän såg inte sambandet mellan Skriftens vittnesbörd och Jesus ord och gärningar. ”Det är inte för någon god gärning vi vill stena dig, utan därför att du hädar och gör dig själv till Gud, du som är en människa” (Joh. 10:33). Jesus sa: ”*Om jag inte gör min Faders gärningar, så tro mig inte. Men om jag gör dem, så tro på gärningarna* (de går ju inte att förklara bort), om ni inte kan tro på mig. *Då ska ni inse och förstå att Fadern är i mig och jag i Fadern*” (Joh. 10:37-38). Genom att studera Jesajas bok och Paulus brev ser vi och hör vi vad Herrens särskilda vittnen, profeterna och apostlarna, sett och hört: Guds väldiga gärningar. De kan inte förklaras bort som myter (se 2 Petr. 1:16-21).

Vi vill tillönska alla läsare en riktigt God Jul och ett Gott Nytt Nådens År från Herren! Det skulle vare en stor uppmuntran i vårt arbete ”för biblisk tro” om ni omgående förnyar er prenumeration. Tänk också på möjligheten att ge bort en prenumeration på tidskriften som en julklipp! *Bankgironummer och prenumerationspris, se omslagets insida!* Fler tips på lämpliga julklipp finner ni på annan plats i detta nummer. *Låt Kristi ord rikligt bo hos er med all sin vishet* (Kol. 3:16). *Red.*

Romarbrevet – del I

av Egil Edvardsen

Författare

Brevet författare är *"Paulus, Kristi Jesu tjänare, kallad till apostel och avskild för Guds evangelium"* (1:1). I 11:13 kallar han sig *"hedningarnas apostel"* och i 15:19 skriver han att han *"från Jerusalem och runt omkring ända till Illyrien överallt predikat Kristi evangelium"*. Dessa upplysningar stämmer helt överens med det som berättas om Paulus i Apostlagärningarna.

Tid och rum

Det är egentligen ganska enkelt att datera Paulus' brev till romarna om vi tar fasta på en del upplysningar i det här brevet och på andra ställen. När Paulus skrev brevet var han i färd med att resa till Jerusalem med de pengar som hade samlats in bland de hednakristna i Mindre Asien, Makedonien och Akaia (Grekland) till de fattiga judekristna i församlingen i Jerusalem (15:25-26). Av Apg. och Korintierbrevet vet vi att denna insamling ägde rum under Paulus' tredje missionsresa, dvs. ca 53-57 e. Kr.

En stor del av tiden under den tredje missionsresan uppehöll sig Paulus i Efesos. Efter att ha uppehållit sig där i tre år drog han vidare till Makedonien och Akaia. Under sin färd besökte han flera församlingar och tog med sig pengar som hade samlats in. Sista anhalten på resan var Korint. Därför är det sannolikt att Paulus befinner sig i Korint när han skriver till romarna: *"Men nu får jag till Jerusalem med hjälpen till de heliga"* (15:25).

I sina brev till korintierna hade Paulus lovat att stanna hos dem *"om möjligt en tid, kanske hela vintern"* (1 Kor. 16:6). Därför är det troligt att Paulus skrev Romarbrevet från Korint under vintern eller tidigt på våren år 57 e. Kr.

Orsak

I många år hade Paulus haft en stark önskan om att besöka de kristna i Rom, *"men hittills har jag blivit förhindrad"* (1:13). Han hade varit fullt

upptagen med att plantera och bygga nya församlingar i de stora städerna i den östra delen av Romarriket, som t.ex. Efesos i Mindre Asien, Filippi och Tessalonika i Makedonien och Korint i Akaia. Nu var detta arbete fullgjort och han önskade därför rikta blicken västerut mot nya områden. Hans mål var att komma till Rom och stanna där på sin färd mot Spanien (15:19 och 22-24).

Det var bara *en* sak han måste göra först, nämligen resa till Jerusalem med kollekten till de fattiga kristna i församlingen där (15:25). På grund av att han tvingades uppskjuta den planlagda resan till Rom och Spanien sände han i stället ett brev till de kristna i Rom, och det är detta brev som vi kallar Romarbrevet.

Det är mycket möjligt att det är den kristna kvinnan Febe som nämns i 16:1-2 som tog med sig brevet till Rom.

Syfte

Paulus hade inte tidigare varit i Rom. Det var sålunda inte han som hade grundat församlingen där. Faktum är att det inte finns något skriftligt bevis för att det var en eller flera av de andra apostlarna som grundade församlingen. Traditionen om att Petrus fungerade som biskop i Rom i 25 års tid från 42-67 e. Kr. då han led martyrdöden, är obestyrkt och mycket osannolik. Enligt Apg. 12:3 var Petrus bland ledarna i församlingen i Jerusalem så sent som år 44, och ca år 50 är han med på apostlamötet i Jerusalem (Apg. 15). Vid den tiden var han missionär ”för de omskurna”, dvs. judarna (Gal. 2:8-9).

Att en församling uppstod närmast av sig själv, dvs. utan en apostel som grundläggare, var ganska ovanligt på den här tiden. Det är därför Paulus önskar ge de kristna i Rom apostolisk undervisning för att fördjupa och stärka deras kunskaper i den kristna trons grundsanningar, så som han gör i detta brev. Likväl får vi inte intryck av att de romerska kristna var nyomvända eller hade en vacklande tro (1:8).

Förutom det uppbyggliga målet med brevet hade det också ett rent praktiskt syfte. Paulus ber nämligen romarna om hjälp och stöd i hans planläggning av det missionsarbete som han hoppades kunna utföra i Spanien och de västliga områdena av Medelhavet. Han ber dem öppet och uppriktigt om hjälp (15:23-24). Kanske hoppades han att Rom kunde fungera som en bas för missionsarbetet i väst, liksom Antiokia hade varit en bas för arbetet i öst.

Mottagare

Hur uppstod församlingen i Rom? Bibeltexterna och andra skriftliga källor ger inte något entydigt svar. Men *en* teori är att ”inflyttade främlingar från Rom” som var i Jerusalem på Pingstdagen (Apg. 2:10-11 – Norsk Bibel 1988 har ”*tilreisende fra Roma*”), som hörde Petrus tala och var bland de 3000 som blev omvända, har rest tillbaka till Rom och tagit med sig den kristna tron.

Romarbrevet skiljer sig från de andra breven i NT genom att ett så stort antal namngivna personer nämns i den avslutande hälsningen. Nästan hela det sista kapitlet består av hälsningar till konkreta personer, i allt 26 stycken. Vad kan orsaken vara till att Paulus har känt så många i en stad som han ännu inte hade besökt? Sannolikt var detta människor som han hade träffat tidigare på andra orter och som hade flyttat till huvudstaden. ”Alla vägar bär till Rom”, heter det enligt ett gammalt talesätt som faktiskt stammar från det gamla Romarrikets tid. Rom var centrum för handel och många människor flyttade dit, antingen frivilligt eller förda dit av de romerska myndigheterna för att göra slavarbete åt den romerska härskarklassen.

Det är inte säkert att det bara fanns *en* församling i Rom. Det är möjligt att de kristna kom samman i mindre grupper eller husförsamlingar runt om i den stora staden (jfr 16:5, 10, 11, 14, 15).

Sannolikt bestod gruppen av kristna i Rom av både judar och hedningar, även om flertalet nog var hednakristna (se 1:5-6). T.o.m. i kap.9-11, som handlar så mycket om det andliga tillståndet i det judiska folket, säger Paulus: ”Till er hedningar säger jag: som hedningarnas apostel sätter jag mitt ämbete högt” (11:13). Att det likväl fanns judekristna i Rom visar ställen som 2:17: ”du som kallar dig jude”, och 4:1: ”vår stamfar”.

Innehåll

Till skillnad från de flesta andra Paulusbrev verkar det inte som om brevet till romarna är skrivet för att lösa speciella problem i församlingen eller besvara frågor om lära och praxis. Brevet är skrivet i en lugn och saklig ton. På många sätt liknar det mer en teologisk artikel som ger en grundlig och systematisk framställning av Guds frälsningsplan.

Det är framför allt ett centralt begrepp i den kristna tron som står i centrum i Romarbrevet, nämligen rättfärdighet. Den naturliga människan saknar fullständigt den rättfärdighet som kommer från Gud (1:18-

3:20). Denna rättfärdighet har emellertid Kristus vunnit åt oss, och vi kan bara ta emot den genom tron (3:21-5:21). När syndaren tar emot Kristi rättfärdighet genom tron har hon blivit en ny människa med en ny vilja som önskar leva enligt Guds vilja (6:1-8:39). I kapitel 9-11 följer så en detaljerad behandlig av förhållandet mellan judar efter köttet (det yttre "Israel") och alla dem som har kommit till tro på Kristus, antingen de är judar eller hedningar efter köttet (det andliga "Israel"). I resten av brevet (kap. 12-16) kommer aposteln in på speciella områden som har med det kristna livet att göra.

Vi kan göra följande sammandrag av innehållet i Romarbrevet:

- I. Inledning – 1:1-15
- II. Tema: Guds rättfärdighet – 1:16-17
- III. Den naturliga människans brist på rättfärdighet – 1:18-3:20
  - a) Hedningarna – 1:18-32
  - b) Moralisterna – 2:1-16
  - c) Judarna – 2:17-3:9
  - d) Sammanfattning: Alla människor – 3:10-20
- IV. Den tillräknade rättfärdigheten: Rättfärdiggörelsen – 3:21-5:21
  - a) Den rättfärdighet som Kristus har vunnit och som vi får genom tron på honom – 3:21-4:25
  - b) Resultatet av rättfärdiggörelsen – 5:1-11
  - c) Sammanfattning: Människans orättfärdighet i kontrast till Guds rättfärdighet i Kristus 5:12-21
- V. Rättfärdigheten i det kristna livet: Helgelsen – kap. 6-8
  - a) Frihet från syndens makt – kap. 6
  - b) Frihet från lagens herradöme – kap. 7
  - c) Frihet genom den helige Andes gärning – kap. 8
- VI. Guds rättfärdighet i hans behandling av Israel – kap. 9-11
  - a) Guds fria utkorelse – 9:1-29
  - b) Israels vantro – 9:30-11:10
  - c) Guds nåd till hedningarna – 11:11-24
  - d) Hemligheten i Guds plan uppenbaras – 11:25-36

VII. Rättfärdigheten blir praktiserad – kap. 12-15:13

- a) De kristnas gåvor – kap.12
- b) Förhållandet till myndigheterna – kap. 13
- c) Hänsyn till de svaga – 14:1-15:13

VIII. Rättfärdigheten ska delges andra: Undervisning och utbredande
– 15:14-33

IX. Avslutning – kap. 16

- a) Anbefallningar och hälsningar – 16:1-16
- b) Varning för falska lärare – 16:17-19
- c) Avslutande hälsningar och lovprisning – 16:20-27

Brevets betydelse för oss

Romarbrevet har en helt speciell plats i Nya testamentet. Mer än någon annan bok i hela NT ger brevet en grundläggande undervisning om det mest centrala i hela den kristna läran, nämligen rättfärdiggörelsen genom tron utan laggärningar, den lära som kyrkan står och faller med. Hela Skriften är nyttig och uppbygglig (2 Tim. 3:16), men det är ingen överdrift att säga att Romarbrevet kanske är den nyttigaste och uppbyggligaste av alla Bibelns böcker.

Luther skrev om Romarbrevet:

Detta brev är verkligen huvudstycket i Nya testamentet och det allra renaste evangelium. Alla kristna bör inte bara kunna det utantill ord för ord, utan bör också umgås med det dagligen och som själens dagliga bröd. Vi kan aldrig läsa det eller begrunda det för mycket, för ju mer vi arbetar med det, desto dyrbarare blir det och desto bättre smakar det. (*Från förordet till översättningen av Romarbrevet.*)

Hälsning och personlig introduktion – läs 1:1-7

Paulus följer vanligt bruk på den tiden när han inleder sitt brev till romarna. I inledningen till ett brev var det vanligt att ta med tre fasta punkter: 1. Avsändaren med en kort presentation. 2. Adressaten. 3. Hälsning (jfr vårt ”med vänlig hälsning” etc.). (Enligt grundtexten nämns adressaten först i vers 7, men flera översättningar flyttar fram adressaten till vers 1).

Något som är ovanligt när det gäller Romarbrevet är den utförliga presentation Paulus ger av sig själv och sitt budskap. I inget av de andra

breven presenterar han sig så utförligt. Vi kan gott säga att Romarbrevets inledning därför också står som en inledning till de andra Paulusbreven i Nya testamentet. Det är inte för intet som detta brev kommer först.

Paulus kallar sig själv ”Kristi Jesu tjänare”. Bokstavligt står det att han är en ”Kristi Jesu *slav*” (grek. *doulos*). Vidare säger han att han är en Jesu Kristi tjänare som är ”kallad till apostel”. ”Apostel” betyder ordagrant ”en som är sänd ut”. Paulus var kallad och ”avskild för Guds evangelium”. Både *kallelsen* och *avskiljandet* understryker att han inte hade valt detta själv.

Sedan Paulus gett en kort beskrivning av sin tjänst går han över till att ge en beskrivning av det evangelium som han kallats till som dess tjänare och apostel (vers 2-4).

För det första: Det är *Guds* evangelium. Det är inte ett mänskligt budskap eller ett människopåfund (läs 1 Kor. 2:6-9).

För det andra: Gud hade på förhand gett löfte om detta evangelium ”genom sina profeter i de heliga Skrifterna” (vers 2). När Paulus kallar sig själv ”tjänare” använder han en beskrivning som också används om profeterna i Gamla testamentet (Esra 9:10-11, Jer. 7:25, Dan. 9:6, Amos 3:7). Han hade starka skäl att identifiera sig med Guds tjänare i Gamla testamentet, profeterna. Evangeliet som han förkunnade var detsamma som de hade förkunnat. De hade pekat på den Messias (Kristus) som skulle komma som världens Frälsare och återlösare. Paulus evangelium framhäver samme Kristus som nu har kommit. Han kom inte med något nytt. Hans budskap var i linje med det som Guds tjänare, profeterna, hade förkunnat.

För det tredje: Evangeliets innehåll är ”Guds Son, som till sin mänskliga natur föddes av Davids släkt och som genom helighetens Ande blev med kraft bevisad vara Guds Son alltifrån uppståndelsen från de döda, evangelium om Jesus Kristus, vår Herre” (vers 3-4).

Här förkunnas två centrala sanningar om Kristus. Han är sann Gud och sann människa. Jesus *blev* en sann människa, av Davids ätt, då han blev född av jungfru Maria, men från evighet *var han hela tiden* sann Gud. Det som skedde vid hans uppståndelse från de döda var alltså inte att han blev Guds Son utan att det blev bevisat att han var Guds Son. Före uppståndelsen var han i sitt förnedringstillstånd och han såg inte ut som något annat än en människa. Men då han uppstod från de döda blev det bevisat att han var sann Gud.

Den norska översättning NO 1978/85 översätter vers 4 så här: ”ge-

nom helighetens Ande *insatt* som Guds mäktige Son då han stod upp från de döda...” Men Jesus blev inte insatt som Guds Son först vid sin uppståndelse; han vara hela tiden Guds Son, men före uppståndelsen dolde han sin gudom bakom tjänaregestalten.

Paulus kallar denne som är både Gud och människa för ”Jesus Kristus, vår Herre”. Vart och ett av de fyra orden är av stor betydelse. *Jesus* betyder ”Herren frälser”. *Kristus* betyder ”den smorde”. Att han är *vår* Herre betyder att vi tillhör honom. Han har köpt oss med sitt dyrbara blod som han offrade för oss på korset (1 Petr. 1:18). Han har gett sitt liv som lösepenning (Matt. 20:28). Därför tillhör vi honom.

I vers 7 nämner Paulus mottagarna av brevet. ”Alla som bor i Rom, ni Guds älskade, hans kallade och heliga.” Paulus hade inte själv varit i Rom (se vers 13), men han kände likväl många av de kristna där. I det sista kapitlet sänder han många personliga hälsningar till namngivna människor i Rom. Det verkliga bandet mellan dem är att de, på samma sätt som han själv, är älskade av Gud och att de är kallade och helgade av Gud.

Eftersom Paulus och romarna är ett i tron kan han sända dem denna hälsning: ”Nåd vare med er och frid från Gud, vår Fader, och Herren Jesus Kristus.” ”Nåd” (*charis*) var en vanlig hälsning bland grekerna, och ”frid” (*shalom*) var den vanligaste hälsningen bland judarna. Eftersom Paulus skrev sina brev till en grupp människor som bestod av både hedningar och judar som blivit kristna, är det naturligt att han brukar båda orden. Likväl betyder denna hälsning mycket mer än en vanlig hövlighet. För Paulus är ”nåd” först och främst något som uttrycker Guds hållning mot oss människor. Guds nåd är orsaken till vår frälsning. Det är den oförtjänta kärleken Gud, vår Far, visar oss när han låter sin Son lida och dö i stället för oss. Och ”frid” är resultatet som följer av Kristi lidande och död. Eftersom han sonade vår synd, har vi frid med Gud. Förenklat kan vi säga att *nåden* är orsaken till vår frälsning, *friden* är resultatet.

Paulus tacksägelse för romarna – läs 1:8-10

Vi har lagt märke till den standardform som Paulus använder när han inleder sitt brev till romarna. Det finns också ett annat gemensamt element i de flesta av Paulus brev. Det är när han tackar Gud för läsarnas tro och andliga växt. Här i Romarbrevet finner vi det i vers 8. Se också 1 Kor. 1:4ff, Ef. 1:3, Fil. 1:3ff, 1 Tess. 1:2ff, 2 Tess. 1:3ff, 2 Tim. 1:3ff,

Filem. 1:4ff. (Ett markant undantag från denna regel är Galaterbrevet, där han i stället för att säga ”jag tackar min Gud för ...”, skriver: ”Jag är förvånad över att ni så hastigt avfaller från honom ...”, se Gal. 1:6ff).

Paulus tackar Gud för romarnas tro, ”därför att man i hela världen förkunnar er tro”. Men han inte bara tackar Gud för romarna, han ber också för dem. Ja, han tar Gud till vittne att han ber för dem hela tiden (vers 9).

Ett annat bönetema finner vi i vers 10: ”Jag ber om att nu till sist få tillfälle att komma till er, om Gud vill.” Lägg märke till att Paulus lägger sina planer och önskningsom att få komma till romarna helt och fullt i Guds händer.

Att han ännu inte har kommit till romarna har inte sin orsak i att han inte har lust. Han har blivit hindrad fram till nu, säger han i vers 13. Det har varit något utanför hans kontroll som hindrat honom. Han längtar efter att det äntligen ska bli möjligt att komma till dem, om Gud vill.

Motivet för önskan att få komma till Rom – läs 1:11-15

I vers 11-15 förklarar Paulus motiven för sin önskan att få komma till Rom. Han vill ge dem del i ”någon andlig gåva så att ni blir styrkta” (vers 11).

Vilken ”Andens gåva” är det som kan styrka en kristen? Det är självklart den viktigaste av alla Andens gåvor, nämligen tron på Kristus. Men i vers 12 ”korrigerar” Paulus sig själv. Det är inte bara han som ska bidra med något till romarna, de ska också ge honom något tillbaka. Båda parter ska styrkas och få nytt mod. ”Jag menar: för att vi tillsammans ska få tröst ur vår gemensamma tro, er och min.” Paulus ska också bli styrkt. Deras tro ska styrka honom! Så det han säger i vers 8-10 är inte bara en hövlighetsfras. Han värderar verkligen romarnas tro mycket högt.

I vers 13 upprepar han sin innerliga önskan att få komma till de kristna i Rom (jfr vers 10), men han säger att han har blivit hindrad att komma till dem. Vad det var som hindrat Paulus att komma till Rom finner vi svar på senare i brevet. Läs Rom. 15:19-22, 31-32.

Paulus säger att han vill komma till Rom för att ”skörda någon frukt bland er liksom bland andra hednafolk” (vers 13). Vilken frukt är det framför allt Paulus vill skörda av sitt arbete? Läs Kol. 1:6, Rom. 10:17.

Det är likväl inte bara längtan efter att få se de kristna i Rom och önskan att få uppleva gemenskapen med dem som drar honom till

Rom. Han säger att han ”har skyldigheter” mot dem (vers 14). Förkunnelsen av evangeliet var inte något Paulus bara gjorde för att han hade lust. Han gjorde det för han måste. ”Ve mig om jag inte predikar evangelium!” utbrister han i ett annat brev (se 1 Kor. 9:16-17).

Paulus har skyldigheter ”både mot greker och barbarer”. Grekerna kallade alla som inte talade grekiska eller som var främmande för grekisk kultur för barbarer (grek. *barbaroi*). Ordet barbar betyder egentligen en som talar ett grovt språk eller ett språk som ingen förstår. Romarna förstod grekiska och kände till den grekiska kulturen och hörde därmed till den grekiska kulturkretsen. ”Greker och barbarer” är därmed ett uttryck för alla människor. (Jfr judarnas uttryck ”judar och hedningar” eller ”judar och greker”. Se Rom. 3:9; 1 Kor. 12:13, Apg.19:10; 20:21).

När därför Paulus förkunnar evangeliet, betalar han av på sin skuld till alla människor. Därför vill han också komma till Rom för att förkunna evangeliet där (vers 15). Att evangeliet inte bara är ämnat för lärda och kloka gör Paulus klart när han tillägger ”både mot lärda och olärda” (vers 14). Evangeliet gäller inte bara lärda och kloka i den här världen utan alla människor (se 1 Kor. 1:20-29). Alla människor må få höra evangeliet för att bli frälsta. För när det gäller människors frälsning är alla människor ”olärda”, oberoende av vilket folk de tillhör eller hur stor intelligens de har.

Vandra i Anden så gör ni inte vad den onda naturen vill

– kommentar till Gal. 5:13 – 6:10 med tillämpning

av Stefan Hedkvist

I Galaterbrevet undervisar Paulus om rättfärdiggörelsen av nåd allena genom tron på Jesus Kristus. Rättfärdigheten som gäller inför Gud kommer inte av våra försök till lydnad för lagen. Rättfärdighet inför Gud kan vi inte uppnå genom gärningar. Men Gud har visat sin nåd genom att uppfylla sitt löfte att sända Messias, Jesus från Nasaret. Han levde ett fullkomligt liv för att uppfylla allt vad lagen kräver av oss. Oskyldig dog han i vårt ställe för att sona alla våra synder mot Guds heliga vilja. För Jesu skull har Gud lovat att förlåta alla våra synder. Eftersom rättfärdigheten från Gud kommer i form av ett löfte kan vi inte ta emot den på något annat sätt än genom tron på Guds löfte. Därför skriver Paulus i Galaterbrevet att allt beror på tron. Men det är inte allt han skriver. Så här skriver han: *Ty i Kristus Jesus beror det inte på om vi är omskurna eller oomskurna, utan om vi har en tro som är verksam i kärlek* (Gal 5:6). Det är endast genom tron vi blir frälsta, men tron är aldrig ensam. Den är verksam i kärlek. Uppskattning av Guds stora kärleksgåva kräver ett passande svar från oss. Och försöker vi ta reda på vad som behagar vår nådige Gud och hur vi ska tacka honom så ger lagen oss vägledning. Lagen får sin uppfyllelse i kärlek. Men att tjäna varandra i kärlek, av tacksamhet mot Gud, är något helt annat än att försöka förtjäna lön från Gud genom lydnad.

Falska lärare hade förvirrat församlingen i Galatien. De lärde att hedningar som ville bli riktiga kristna var tvungna att komplettera tron med lydnad för alla stadgar i Mose lag. Det innebar att de skulle lyda hela lagen med alla stadgar om ren och oren mat och högtider. För männen innebar det att de var tvungna att omskära sig. Om de inte iakttog dessa stadgar var de inga riktiga kristna. Men att lära något sådant var en grundstöt mot läran om rättfärdiggörelsen genom tron på evangeliets

löfte. De som vill försöka blir rättfärdiga genom lydnad för lagen har fallit från nåden. Paulus förkunnar att Kristus har gjort oss fria från slaveri under lagen. Mose lag är uppfylld och alla ceremonier är avskaffade. Det finns inget vi kan eller behöver göra för att bli frälsta. Kristus har gjort oss fria från lagens slavok. Och vi ska inte låta någon ta ifrån oss vår frihet.

Men då uppstår frågan: kan en kristen göra precis som han vill? Finns det inga riktlinjer för vårt liv? Hur ska vi som rättfärdiggjorda Guds barn praktisera vår frihet? Den kristna friheten innebär inte att vi är fria att leva tvärt emot lagen. Nej, Paulus uppmanar oss att tjäna varandra i kärlek i enlighet med lagen. Han skriver: *Ni är kallade till frihet, bröder. Använd bara inte friheten så att den onda naturen får något tillfälle, utan tjäna varandra i kärlek. Ty hela lagen är uppfylld i detta enda budord: Du ska älska din nästa som dig själv. Men om ni biter och sliter i varandra, se då till att ni inte blir uppslukade av varandra.* (Gal 5:13-14)

När Paulus skriver: *Men om ni biter och sliter i varandra, se då till att ni inte blir uppslukade av varandra* så innebär det inte att det är de negativa konsekvenserna av egoism som ska motivera oss att tjäna varandra i kärlek. Det som motiverar till kärleksfull tjänst är inte hotet att vi annars kan gå under i strider med varandra. Att bråk och konflikter förtär människor och kan leda till både plågor och straff, det är sant. Men det är något helt annat som ska motivera en kristen. Paulus förmanar oss att vandra i Anden. Han skriver: *Vad jag vill säga är detta: vandra i Anden, så kommer ni inte att göra vad köttet begär.*

Vad menas med köttet?

Köttet är människans onda natur som vill och gör det som är mot Guds bud. Köttet syftar på människans natur sådan hon är i oss själv efter syndafallet. Det kallas också ”den gamle Adam”; det är vårt opånyttfödda jag. Den ”gamle Adam” är totalt självisk och självcentrerad. Frihet från begränsningar, övervakning och straff kommer vår onda natur att tolka som ett gyllene tillfälle att kasta av sig all auktoritet, göra som man vill, roffa åt sig det man önskar sig, och leva ut alla infall och impulser. Det är köttets uppfattning om ”frihet”. Köttet vill göra som det vill utan tanke på andras bästa.

Denna onda natur bär alla människor med sig alltsedan syndafallet. Och vi kan inte skilja oss från den eller bli av med den. Endast Gud kan skilja oss från vår onda natur men det sker inte så länge vi lever utan

först i döden och uppståndelsen. Gud ska uppväcka oss och förhårliga våra kroppar så att vi blir lika Kristus – fria från synd och allt fördärv. Vår onda natur kan heller inte omvändas, förbättras eller helgas utan måste bekämpas, korsfästas och dödas. En människa kan bli omvänd och det är Gud som gör det. En människa kan bli helgad och det är Gud som gör det. Men Gud omvänder och helgar inte vår onda natur, utan den ska korsfästas med sina begär. Gud ger oss den helige Ande genom sitt ord för att Anden ska regera i våra hjärtan så att den onda naturen inte får herraväldet och gör som den vill.

Hos Kristus ska vi söka frälsning och förlåtelse för vårt inneboende onda begär. När vi känner begär till det onda, viljan till synd, och tvivlets tankar far genom huvudet, så ska vi inte för den skull förtvivla om frälsningen. Vår rättfärdighet inför Gud består inte i goda kvalitéer hos oss eller våra gärningar. Förlåtelse för fördärvet inom oss, för begäret till det förbjudna och för onda tankar ska vi söka hos Kristus. Vår rättfärdighet finns inte inom oss själva utan är Kristi lydnad och lidande som vi tagit emot i tron. Kristi rättfärdighet är vår rättfärdighet, inget annat.

När Paulus uppmanar oss att tjäna varandra i kärlek i lydnad för lagen så gör han inte det för att upphäva rättfärdiggörelsen genom tron. Det är inte för att försöka vinna en rättfärdighet inför Gud som vi ska vandra i Anden och älska vår nästa. Vi ska göra det av andra orsaker. Vi ska vandra i Anden för att vi inte ska göra vad köttet begär. Vi ska inte bedröva den helige Ande så att han lämnar oss och vi går miste om frälsningen. Och vi ska vandra i Anden för att bli rika på rättfärdighetens frukt så att Gud blir ärad.

I vårt dop fick vi Anden som gåva. Han förnyar oss och helgar oss så att vi vill göra Guds vilja. Han stärker vår tro, han ger oss sann kunskap om Gud, han ger oss en ny vilja att följa Guds bud och förnyar oss i kärleken så att vi börjar älska vår nästa. Detta verk av Anden blir inte fullständigt så länge vi lever, men han verkar i oss en början till sann kärlek till Gud och våra medmänniskor. Men samtidigt finns det kvar i oss ett fördärv som vill det onda och söker det som är mot Guds bud. Därför pågår det en strid i alla kristna - striden mellan Anden och köttet. Paulus skriver: *Vad jag vill säga är detta: vandra i Anden, så kommer ni inte att göra vad köttet begär. Ty köttet söker det som är emot Anden och Anden söker det som är emot köttet. De två strider mot varandra för att hindra er att göra det ni vill. Men om ni leds av Anden, står ni inte under lagen.* (Gal 5:16-18)

När Paulus uppmanar oss att vandra i Anden eller att bli ledda av Anden innebär det att vi ska rusta oss till strid mot det onda fördärvet inom oss med de vapen Anden ger oss. Paulus skriver i Ef 6:16-17: *Tag ... trons sköld. Med den kan ni släcka den ondes alla brinnande pilar. Tag emot frälsningens hjälm och Andens svärd som är Guds ord.* Och eftersom fördärvet alltid finns inom oss så innebär det att vi ständigt varje dag måste söka hjälp i Guds ord som är Andens svärd. Guds ord varnar oss för synden, undervisar oss om vad som är Guds vilja och ger oss kraft och motivation till det goda genom löftet om nåd och syndernas förlåtelse. I tron ska vi fly till Jesus och vänta hjälpen från honom.

”Köttets gärningar”

Men när vår onda natur får göra som den vill driver det ut Anden och tron. Paulus skriver: *Köttets gärningar är uppenbara: de är otukt, orenhet, lösaktighet, avgudadyrkan, svartkonst, fiendskap, kiv, avund, vredesutbrott, gräl, splittringar, villoläror, illvilja, fylleri, utsävningar och annat sådant. Jag säger er i förväg vad jag redan har sagt: de som lever så ska inte ärva Guds rike.* Paulus kunde ha räknat upp fler synder, han kunde ha nöjt sig med färre med samma resultat. Vi förstår att det ligger i vår onda natur att vilja och göra allt som är mot Guds vilja. Den ene är mer böjd åt en synd, den andre åt något annat, men köttets gärningar är ändå uppenbara brott mot Guds bud. Budskapet är inte att dessa synder är oförlätliga och därför ska de som faller i dessa synder inte ärva Guds rike. Det var för dessa och alla andra synder som Gud sände sin Son att frälsa världen. Jesus har vunnit förlåtelse för alla synder och han förlåter oss när vi faller. Men om Gud tar det så allvarligt med synden att han offrade sin Son för att frälsa oss från den, hur skulle vi då kunna ta så lätt på den att den blir en del av vår livsstil? Paulus skriver: *de som lever så ska inte ärva Guds rike.* Det innebär att om vi vänder tillbaka till de synder Jesus frälst oss från, slår oss till ro med dem, låter dem bli en del av vår livsstil och blir kvar i dem, då ska vi inte bedra oss själva: *de som lever så ska inte ärva Guds rike.* Paulus talar inte om enskilda syndafall som vi ångrar, vänder oss från och tar emot förlåtelse för utan om synder som blir en accepterad del i vårt liv.

”Andens frukt”

På samma sätt som köttets gärningar är uppenbara, så är helt andra gärningar uppenbara i de kristnas dagliga liv – eller borde vara det. Paulus

skriver: *Andens frukt däremot är kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trohet, mildhet och självbehärskning. Sådant är lagen inte emot.* Lägga märke till att den första uppräkningskallades "köttets gärningar", men denna uppräkningskallas "Andens frukt". Det innebär att allt som räknas upp på den första listan klarar vi av egna krafter. Vi behöver ingen hjälp till otukt, avund, vredesutbrott eller illvilja. Kraften och förmågan finns i människans onda natur. Köttets gärningar kan vi syndiga människor utföra av egna krafter. Men det är annorlunda med de goda gärningarna. De är Andens frukt. Det är Anden som producerar gärningar som behagar Gud i och genom oss.

Paulus kunde ha gjort uppräkningskallades av Andens frukt längre, eller kortare med samma resultat. Egentligen innefattar den första frukten "kärlek" alla de andra. Och Paulus säger om alla Andens frukter: *sådant är lagen inte emot.* Det är en underdrift. Det är inte bara så att inget av detta är förbjudet i lagen, utan alla Andens frukter är högst önskvärda. Utan lag producerar Anden i de kristna de gärningar lagen befäller: kärlek till Gud, kärlek till nästan och trogen förvaltning. Det är först den som genom tron på Kristus tagit emot Anden som kan börja göra gärningar som är i enlighet med lagen. Andens frukt i de troendes hjärtan är i enlighet med Guds lag och början till en verklig laguppfyllelse. Liksom synden har sitt ursprung i människans hjärta, så har också lydnaden sitt ursprung i ett förnyat hjärta. I Bekännelseskriterierna kan vi läsa: *Men då människan pånyttföts genom den helige Ande och frigjorts från lagen, d.v.s. blivit fri från denne pådrivare och leds av Kristi Ande, så lever hon efter Guds oföränderliga vilja, sammanfattad i lagen, och gör allt, i den mån hon är pånyttfödd, av fri och villig ande.* (SKB s 606, FC SD VI:17).

De tre första av Andens frukter: *kärlek, glädje och frid* kännetecknar den kristnes förhållande till Gud. De tre nästa: *tålmod, vänlighet och godhet* kännetecknar den kristnes förhållande till sina medmänniskor. Och de tre sista: *trohet, mildhet och självbehärskning* kännetecknar hur en kristen utför uppgifterna i sin kallelse som Kristi lärjunge. Andens frukt är ett sådant sinne-lag som *älskar* Gud och nästan, *gläds* över nåden, äger *frid* med Gud genom tron på Kristus, har *tålmod* med andras svagheter och visar *vänlighet och godhet* mot alla oavsett om de förtjänar det eller inte, är *trofast* så att det håller fast vid Guds ord och nåden och inte ger efter för begäret till det onda, är *mild och självbehärskad*. Den oförtjänta och generösa kärlek Gud bevisat oss motiverar oss att älska varandra och göra gott mot alla i enlighet med Guds lag.

Andens frukter ska hela tiden bli rikare och mognare i våra liv. Det är tvärtom med synden: *De som tillhör Kristus Jesus har korsfäst sitt kött med dess lidelser och begär.* Därför ska inte köttets gärningar vara uppenbara hos oss, utan istället Andens frukt. Andens frukt ska känneteckna de kristnas liv. Vi blir aldrig i detta livet av med fördärvet i våra känslor, vår vilja och våra tankar men vi ska korsfästa köttet genom att vända oss till Guds ord och be om förlåtelse och rusta oss med Guds ord och tron så att vi kan stå emot. Vi ska be Gud skänka oss ett sinne som är i överensstämmelse med Guds vilja och Guds lag. Vi ska vända oss till Guds ord och samtidigt be Gud att han genom sitt ord och sin Ande verkar i oss så att vi blir rika på Andens frukt. *Om vi har liv genom Anden, låt oss då även följa Anden.* Eftersom Anden gett oss ett nytt liv med Kristus, så låt oss vandra i Anden som skapat detta nya liv i oss och gjort det möjligt. Med Andens hjälp ska vi bära frukt till Guds ära - själva förmår vi det inte.

Var omtänksam mot svaga bröder som fallit i synd

Andens verk i våra hjärtan och Andens ledning genom Guds ords undervisning förändrar vårt sätt att förhålla oss till andra människor. Paulus varnar församlingen för ärelystnad och själviskhet, som är ett verkligt hinder för ett rätt förhållande till andra, speciellt till svaga bröder som begått en överträdelse. Paulus skriver: *Låt oss inte söka tom ära, inte utmana varandra och inte avundas varandra.* Strax innan har han skrivit: *Om vi har liv genom Anden, låt oss då även följa Anden.* Vårt nya liv där vi följer Andens ledning går inte ut på att söka tom ära eller utmana varandra. Men den som är ute efter att få rätt för egen del och få beröm har i regel inget emot att andra misslyckas och faller. Snarare är det så den som söker tom ära tenderar att vilja utmana andra när tillfälle ges, speciellt när någon svag broder fallit i synd, gjort ett misstag eller sagt något som är fel, för att själv framstå som den starka segraren i konflikten och få beröm av andra. För somliga är det viktigare att vinna en diskussion än att den svage blir upprättad.

Vi förstår av Paulus brev till galaterna att församlingsmedlemmarna hade mycket jobb framför sig för att församlingen skulle bli enad i den bibliska läran och de skulle börja tjäna varandra i kärlek. Av Paulus brev förstår vi att några i församlingen skulle bli tvungna att backa från sin tidigare position där de krävt att hedningarna skulle omskäras. Samtidigt var det nödvändigt att de som haft rätt lät dem backa från sin position så enkelt och smärtfritt som möjligt. Men om de som haft rätt nu tog

tillfället att utmana de andra, och tänka: ”nu ska vi allt skriva dem det på näsan. Nu är det avgjort att de har fel och vi har rätt och nu ska de allt få ta tillbaka allt. De har ju krävt omskärelse av oss, nu ska vi kräva bot och bättring av dem. Nu kan vi citera själveste Paulus till vårt stöd. Nu ska alla få veta att det var vi som hade rätt och de andra som hade fel.” Det är just en sådan utmanande attityd Paulus vänder sig mot.

I stället för att söka tom ära och utmana varandra ska vi hjälpa varandra och bära varandras bördor med Kristus som vår förebild. Det Paulus skriver var inte tillämpligt bara på den teologiska strid som var i församlingen utan är tillämpligt vid alla tillfällen när vi märker att en kristen broder begår en synd. Paulus skriver i allmänna ordalag: *Bröder, om ni kommer på någon med att begå en överträdelse, då ska ni som är andliga människor i mildhet upprätta en sådan. Men se till att inte du också blir frestad. Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag.* Om en kristen broder eller syster begår en överträdelse av svaghet, eller överilat faller i synd, så ska vi upprätta en sådan med mildhet. Att upprätta någon i *mildhet* är motsatsen till att utmana någon, slå ner på honom, eller att söka bevisa att man själv har rätt. Att bära varandras bördor innebär att den som syndat verkligen ska uppleva att han får hjälp av sina bröder att bära bördan och bli av med den. Han ska inte behöva uppleva att de står på avstånd och pekar på bördan och verkligen betonar inför andra hur tung och svår överträdelsen är.

Nej, vi ska upprätta den svage i mildhet eftersom vi vet att om inte Anden ledde oss och bevarade oss så skulle vi själva göra samma synd eller ännu värre. Svagheten hos oss är så stor att vi utan Kristus och utan Andens ledning inte skulle kunna motstå synden ett ögonblick. Det är endast Guds Ande som bevarar oss från fall. Och om vi faller i synd vill vi att andra ska förmana oss, upprätta oss i mildhet och trösta oss med evangeliet om syndernas förlåtelse så att vi inte går vidare och slutar i synd och otro. På samma sätt ska vi göra mot våra trossyskon som av svaghet begår en överträdelse. I stor mildhet ska vi undervisa i Guds ord, påminna om Guds lag och upprätta med Guds evangelium om syndernas förlåtelse för Kristi skull. På så sätt ska vi tillsammans vandra mot himmelen och upprätta och hjälpa varandra när någon faller så att ingen blir efter på denna pilgrimsfärd genom livet. När vi gör så får inte vi äran, men Gud som all ära tillhör blir ärad bland oss. Gud blir ärad när Guds ord och evangeliet får stå i centrum för vårt handlande och motivera oss och andra.

”Bär varandras bördor”

När Paulus skriver *Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag* betyder ”lag” inte stadgar och föreskrifter, befallningar och krav. Jesus kom inte med några nya lagar. *Ty lagen gavs genom Mose, nåden och sanningen kom genom Jesus Kristus.* När Paulus talar om *Kristi lag* så används ordet i en annan betydelse. Betydelsen är snarast: ”bär varandras bördor så följer ni Jesu exempel”. Innebörden är densamma som då Paulus skriver till filipperna: *Var inte självpuptagna och stolta. Var i stället ödmjuka och sätt andra högre än er själva. Se inte på ert eget bästa utan tänk på andras. Var så till sinnes som Kristus Jesus var* (Fil 2:3-5), eller till efesierna: *Var i stället goda och barmhärtiga mot varandra och förlåt varandra, liksom Gud i Kristus har förlåtit er* (Ef 4:32). Alltså, vi ska följa Kristi exempel, och det gör vi när vi bär varandras bördor.

Om någon begår en överträdelse så är det ett resultat av mänsklig svaghet, det inneboende syndafördärvet, djävulens list, världens fiendskap eller lockelse osv. Överträdelsen utgör en fara, men inte bara för den som syndat utan även för den som märker överträdelsen. Om inte den som syndat blir upprättad så är syndaren i stor fara att bli kvar i synden och gå förlorad. Men situationen utgör även en fara för den broder som sett synden, och det på två sätt: Underlåtenhet är den ena faran. Att syndaren ska upprättas i *mildhet* innebär inte att visa tolerans med synden, eller att det är valfritt om vi ska upprätta syndaren. Om vi är andliga människor ska vi ju med Kristus som vår förebild ta oss an den som är svag och hjälpa honom bära sin börda. Paulus skriver: *Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag.* Men det finns ytterligare en sak som utgör en fara för den som ser någon begå en överträdelse. För att vi inte ska frestas att jämföra oss med den som begått överträdelsen och tänka att vi själva är bättre, starkare, andligare, heligare, rättfärdigare och värda beröm av både Gud och människor, skriver Paulus: *den som tror sig vara något, fast han ingenting är, han bedrar sig själv. Var och en ska pröva sina egna gärningar. Han behåller då för sig själv det som är värt att vara stolt över och jämför sig inte med andra. Ty var och en ska bära sin egen börda.*

Var och en av oss ska pröva sina egna gärningar. Men vi ska inte göra det i jämförelse med andra och absolut inte i jämförelse med den broder som begått en överträdelse. Istället ska vi pröva våra gärningar inför Guds lag. Paulus betonar här vårt personliga ansvar inför Gud. Det är inte människor som ska döma oss, så livet går inte ut på att vinna ära inför dem. Sådan ära kallar Paulus ”tom ära” för den är ingenting

värd. Vi ska inte heller dömas i jämförelse med andra. Att andra faller i synd är inget som ger oss något att vara stolta över. Det är Gud som ska döma oss en dag. Honom kan man inte lura. Och han ska inte jämföra oss med andra utan döma oss efter sin lag. På domens dag ska vi stå där ensamma och få igen för våra egna gärningar. Paulus uppmanar var och en att redan nu pröva sina gärningar inför Guds lag. Lite ironiskt skriver Paulus: *Han behåller då för sig själv det som är vårt att vara stolt över...* Naturligtvis är det så att om vi prövar våra gärningar inför Guds lag har vi inget att vara stolta över. Även våra bästa gärningar är som en fläckad klädnad. Istället för stolthet ger en sådan självprövning insikt om synden och gör oss ödmjuka så att vi som syndare vänder oss till Jesus och söker hjälpen hos honom. Hans nåd är vår räddning och hans evangelium upprättar oss.

Till Andens frukt hör att vi stödjer Guds ords undervisning

Paulus har undervisat oss hur vi ska förhålla oss till en svag broder som begått en överträdelse. Han undervisar sedan hur vi ska förhålla oss till dem som ger undervisning i Guds ord – alltså mot dem som är kallade av församlingen till ordets tjänst. I det sammanhanget ger Paulus oss undervisning om vad som är Andens frukt i våra liv när det gäller hur vi hanterar våra pengar och tillgångar.

Vi ska hela tiden komma ihåg att Paulus här undervisar om Andens frukter i de troendes liv. Före dessa frukter och oberoende av dessa frukter kommer vår rättfärdiggörelse inför Gud. Rättfärdiggörelsen inför Gud grundar sig inte på något hos oss eller våra gärningar. Vår rättfärdiggörelse inför Gud grundar sig uteslutande på Kristi verk för oss som han utförde innan någon av oss var född. För Kristi skull äger vi en nådig Gud och en plats i himmelen. Detta har Gud själv lovat oss i evangeliet och denna gåva har vi tagit emot i tro. Men efter det att vi tagit emot nåden genom tron på Kristus skänker oss Gud den helige Ande som helgar oss. Andens frukt i våra liv som gör att vi vill leva i lydighet för Guds bud och till Guds ära är ett yttre bevis inför oss själva och inför andra att vi är troende människor. Nu undervisar Paulus hur vi som andliga människor ska använda våra pengar och tillgångar enligt Guds vilja och till Guds ära.

I de församlingar Paulus grundade insatte han äldste eller församlingsledare. Till Kreta där han inte hunnit insätta församlingsledare sände han Titus för att ordna det som återstod. Pastorerna som insat-

tes i församlingarna skulle undervisa och predika Guds ord så att församlingarna genom ordet blev utrustade att utföra sin tjänst. Och de som undervisade hade rätt att vänta sig hjälp till sin försörjning från församlingarna. Paulus själv avstod från sin rätt och försörjde sig som tältmakare. Men principen är ändå klar: *den som får undervisning i ordet bör dela med sig av allt gott till den som undervisar honom.*

Sedan fortsätter Paulus och vidgar vyn till hela vår användning av pengar och tillgångar. Och han gör det med en bild av sådd och skörd. *Bedra inte er själva. Gud bedrar man inte: det människan sår ska hon också skörda. Den som sår i sitt kött ska av köttet skörda undergång, men den som sår i Andens åker ska av Anden skörda evigt liv.* Det finns många olika sätt att förvalta pengar och ägodelar som behagar Gud och tjänar till att sprida evangelium. Och hur vi förvaltar våra tillgångar visar om vi har tron och är ledda av Anden. Om däremot vårt onda kött, den gamle Adam, får bestämma hur vi ska använda våra pengar och allt annat gott som Gud ger så kommer de inte att användas till något annat än själviska ändamål. När det gäller pengar varnar Bibeln framför allt för två missbruk. Det första är där man inte använder pengarna alls utan det blir ett självändamål att samla pengar på hög. Då man lutar på att pengarna ska vara en garanti för ett gott liv så är det avguderi och kallas att tjäna mammon. Det andra missbruket är där människor slösar bort pengar och tillgångar för att tillfredsställa sina egna begär, så som den förlorade sonen gjorde. Mellan dessa ytterligheter, girighetens sparande och köttsligt slösande, finns alla möjliga varianter av självisk användning av de goda gåvor Gud ger.

Att så i Andens åker

Andens frukt däremot är att vi använder de gåvor Gud gett så som han själv lärt oss: till att försörja oss själva och vår familj, hjälpa våra trosyskon, försörja pastorer och hjälpa till så att evangeliet sprids. Detta är att så i Andens åker. Detta bruk av pengarna förtjänar inte evigt liv, utan är en frukt av tron. Guds oförtjänta nåd och tron som tar emot nåden kommer först. Men den som äger den frälsande tron och är ledd av Anden, han sår i Andens åker och ska av Anden skörda evigt liv.

Även om vi inte i detta livet skulle se någon skörd av de pengar vi gett till kyrkan så ska vi ändå inte tröttna på att göra gott. Paulus skriver: *Låt oss inte tröttna på att göra gott. Ty när tiden är inne får vi skörda, om vi inte ger upp.* Paulus vidgar vår vy i nästa vers så att vi uppmanas att göra

gott mot alla på allt sätt, och först och främst mot dem som delar vår tro. *Låt oss därför göra gott mot alla människor medan vi har tillfälle, och framför allt mot dem som delar vår tro.* Begreppet ”tro” kan användas om hjärtats tro eller tron vi bekänner, trosbekännelsen. *En människa ser det som är för ögonen, men HERREN ser till hjärtat* (1 Sam 16:7).

Vi ska göra gott mot alla människor men framför allt mot dem som delar vår trosbekännelse. Vi tror att det finns en andlig verklighet bakom vår bekännelsegemenskap, att det är ett troende hjärta som får munnen att bekänna tron, som Paulus skriver på ett ställe: *Men då vi har samma trons ande som i skriftordet: Jag tror, därför talar jag, så tror också vi, och därför talar vi* (2 Kor 4:13). Denna trosbekännelse visar vilka som delar vår tro. Först och främst ska vi göra allt gott mot dem som delar vår tro. Men liksom ringarna på vattnet ska ”allt gott” Gud vill att vi ska göra spridas till alla människor. Att leva på det sättet är vårt sätt att tacka för Guds nåd i Kristus. Först har Gud visat sin kärlek till oss i Kristus Jesus. Att vi tjänar varandra i kärlek är en frukt av att vi genom tron tagit emot Guds kärlek som han bevisat oss genom att sända Frälsaren, Jesus Kristus.

BÖCKER OM JULENS HUVUDPERSON

John A. Braun, Närmare Jesus.....	100 kr
S. Erlandsson, Om Gud och Jesus	100 kr
G. Wachler, Att tro utan att se.....	40 kr
S. Erlandsson, Vem är han, den verkliga Jesus från Nasaret?	175 kr

Kan beställas från

BIBLICUMS FÖRLAG

Släntvägen 10, 331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Profeten Jesajas bok – del 12 i en artikelserie

(forts. från *Biblicum* 3/12, s. 131-134)

DEN ASSYRISKA HEMSÖKELSENS KULMEN ÅR 701 OCH GUDS NÅDIGA HANDLANDE MED SION OCH DESS KUNG (KAP. 36-39)

Jesajaboken är en välkomponerad helhet med kapitel 36-39 som ett viktigt centrumparti. Händelserna år 701 f. Kr., sammanfattade i kap. 36-39, fungerar som en viktig övergång mellan bokens två huvuddelar, kap. 2-35 och 40-66 (kap. 1 är en inledning till hela boken). Kapitel 2-35 innehåller Jesajas förkunnelse fram till år 701 f. Kr. Kapitel 40-66 innehåller Jesajas förkunnelse efter Jerusalems räddning år 701 f. Kr. Kapitel 2-35 besvarar frågan: Hur kom Herrens dom och frälsning till uttryck fram till år 701 f. Kr.? Kapitel 40-66 tar sin utgångspunkt i den svåra hemsökelse som folket drabbats av genom Assur-Babel och den mirakulösa frälsning som ägde rum år 701. I kap. 40ff utvecklas närmare *vad denna frälsning förebildar, nämligen den sanna frälsningen som är något annat och större än en politisk och inomvärldslig befrielse.*

Vittnesbördet om vad som hände med Jerusalem år 701 f. Kr. är uppseendeväckande och av stor betydelse. Därför berörs dessa händelser inte bara i Jesaja 36-39 utan också i 2 Kung. 18:13-20:19 och 2 Krön. 32:1-31.

För att förstå betydelsen av händelserna år 701 f. Kr. är kunskaper om kung Hiskias tid av värde. Därför kan det vara befogat att här införa en exkurs om Hiskias tid.

Exkurs: Hiskias tid 715-686 f. Kr.

Hiskia blev sin fars medregent redan år 729, men först i och med Ahaz död 715 blev han en självständig regent. Han bröt nu med sin fars synkretistiska inriktning och genomförde en omfattande reformation (2 Kung. 18). "Han avskaffade offerhöjderna, slog sönder stoderna och högg ner Asheran" (2 Kung. 18:4). Han vände sig också till den överlevande resten från det av Assur erövrade Israel (Samaria föll 722) och inbjöd den att förena sig med Juda i firandet av påsken i Jerusalem (2 Krön. 30). Men Hiskia måste manövrera försiktigt, som tributplik-

tig under Assur. När Nordrikets kung Hosea vid Tiglat-pilesers död 727 hade inställt tributbetalningarna till Assur (2 Kung. 17:4), visade sig snart Tiglat-pilesers efterträdare Shalmaneser V (727-722) framför Samarias portar och efter tre års belägring var Samarias och Hoseas saga all. Sargon, som då ännu inte var kung men förmodligen överbefälhavare för de assyriska styrkorna, gör anspråk på att vara den som intog staden.¹ 27 292 personer av Israels bästa befolkning deporterades till Assyrien och i deras ställe fördes folk från Babel och andra angränsande distrikt till Samarien (2 Kung 17:6, 24).²

År 720 försökte många av de underkuvade länderna i väster att under ledning av kungen i Hamat och kungen i Gaza frigöra sig, uppmuntrade av den egyptiska arméns stöd. Också de assyriska provinserna Damaskus, Samaria, Arpad och Simirra revolterade. Men Sargon (722-705) underkuvade snabbt de revolterande genom att besegra en syrisk koalition i ett slag vid Qarqar och de egyptiska trupperna vid Rafia vid den egyptiska gränsen. Rafia förstördes och Gaza intogs. Mot slutet av året marscherade Sargon tillbaka mot Samaria, återuppbyggde staden och gjorde den till huvudstad i den nya assyriska provinsen Samerina.³

713-711 blev Ashdod centrum för en andra revolt. Genom en statskupp intog en viss Jatna eller Jamani, förmodligen en grekisk äventyrare, Ashdods tron och sände uppeldande budskap ”till kungarna i filisteernas, Judas, Edoms och Moabs land”⁴ som var tributpliktiga under Assur, detta i ett försök att bilda en koalition mot Sargon. Men han drevs snart på flykten av en assyrisk general och arresterades vid Egyptens gräns för att överlämnas i Sargons händer. Så berättar Sargon själv i sina annaler.

När Jamanis sändebud kom till Jerusalem och försökte förmå Hiskia att delta i revolten mot Sargon, gick Jesaja likt en krigsfånge ”naken och barfota” (Jes. 20:2) ända tills Ashdod föll 711. På detta sätt ville Jesaja klargöra för kungen och folket det fåfänga i att revoltera mot Assur och att förlita sig på den nu starka 25:e nubiska dynastin i Egypten (se Jes. 18 och 20).

---

1 Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament (*ANET*), ed. James B. Pritchard (Princeton University Press, 1969), s. 284.

2 *ANET* s. 284f.

3 *ANET* s. 285f.

4 *ANET* s. 287.

Juda och landets grannar led mer och mer under Assurs pålagor, men den värsta plundringen och hemsökelsen återstod ännu. När Sargon mördades 705 utbröt en revolt på alla håll i världariket. I öster var elamiterna och kaldeerna med Marduk-apal-idinna i spetsen de pådrivande, i väster egyptierna under ledning av den nubiske faraoen Shabaka (705-702) och hans general Tirhaka. Hiskia såg nu en möjlighet att bli av med det assyriska oket. Han sände en delegation till Egypten för förhandlingar (förmodligen 702) och Marduk-apal-idinna (GTs Merodak-Baladan) sände en delegation till Hiskia i Jerusalem enligt Jes. 39 (förmodligen 701). Jesaja fördömde kraftigt denna allianspolitik (Jes. 29:15; 30:1ff; 31:1ff och 39:5-7).

Dominerad av det antiassyriska partiet i Jerusalem och döv för Jesajas varningar allierade sig Hiskia med Tyrus och andra feniciska städer, dessutom med de flesta filisteerstäderna samt Ammon, Moab och Edom i en öppen utmaning av Assur. Revolten började med att filisteiska guvernörer och furstar, som vägrade delta i koalitionen mot Assur, angreps. Hiskia invaderade filisteernas område (2 Kung. 18:8) och assisterade i störtandet av Ashkelons och Ekrons kungar liksom av Ashdods guvernör. Ekrons kung Padi fördes i bojor till Jerusalem.⁵

Först 702-701 kunde Sanherib ingripa i väster med en stor armé, sedan han slagit ner de samtidiga revolterna i öster. Han belägrade Tyrus och fastän han inte kunde inta staden fördrev han dess kung till Cypern. Sedan Sidon kapitulerat, kapitulerade de övriga feniciska städerna. Därefter stod filisteersläkten i tur. De flesta av de allierade furstarna kom till Lakish för att betala tribut till Sanherib. Ashkelon och fästena däromkring intogs snabbt och Ekron belägrades innan de egyptiska styrkorna nådde fram. Men egyptierna jagades på flykten vid Elteqe. Ekron intogs och sedan rebelledarna där fått grymma straff, återinsattes Padi som kung.⁶ Sålunda lämnades Juda att ensamt stå emot den assyriska armén.

Sanherib gick hårt fram. Enligt Jes. 36:1 angrep han alla befästa städer i Juda och intog dem. I Sanheribs egna annaler kan vi läsa: *"När det gäller Hiskia, juden som inte böjde sig i underkastelse under mitt ok, belägrade jag 46 av hans starkt befästa städer och ett otal mindre byar i deras grannskap och besegrade dem genom att trampa ner deras jordvallar, genom att föra fram murbräckor och genom anfall av fotsoldater,*

---

5 ANET s. 287.

6 ANET, S. 287f.

genom att bygga tunnlar och genom sappörers operationer. Jag drev ut därifrån 200 150 människor, unga och gamla, män och kvinnor, otaliga hästar, mulor, åsnor och kameler, stor och liten boskap och räknade dem som krigsbyte. Jag stängde in honom själv som en fågel i en bur i Jerusalem, hans kungliga stad. Jag satte ut vaktposter runt omkring den och lät envar som gick ut ur dess stadsport återvända till sin olycka. Hans städer som jag förstörde avskar jag från hans land och gav åt Mitinti, kungen i Ashdod, Padi, kungen i Ekron och Sillibel, kungen i Gaza, och gjorde så hans land mindre.”⁷

Kapitel 36:1-22, Sanheribs krav på Jerusalems fulla kapitulation

När den assyriske kungen Sargon dog 705 f. Kr. såg flera nationer en möjlighet till uppror mot den assyriska världsmakten. Sargons efterträdare Sanherib (705-681 f. Kr.) ställdes inför en rad samordnade upprorsförsök både i öster och väster. Kaldeern Marduk-apal-iddina II, omnämnd i Jesaja 39:1 som Merodak-Baladan, lät utropa sig som Babels rättmätige kung i stället för Sanherib, men 702 fördrevs han från Babel av Sanheribs trupper. Men som framgår av Jesaja 39 gav inte Marduk-apal-iddina upp utan knöt förhoppningar till Hiskia och upproren i väster. Där vägrade en rad stadsstater i Syrien och Palestina att betala sin tribut till den assyriska världsmakten. Sanherib reagerade kraftfullt mot alla försök att kasta av sig den assyriska överhögheten.

Eftersom Judas kung Hiskia deltog aktivt i den antiassyriska koalitionen i väster, tågade Sanheribs trupper år 701 också in i Juda. Han belägrade och intog den ena befästa staden efter den andra. I 2 Krön. 32 berättas om de åtgärder som Hiskia vidtog för att förhindra att också Jerusalem skulle falla i assyriernas händer. Han såg till att alla vattenkällor utanför staden täpptes till, likaså bäcken som flöt genom trakten. ”Han tog också mod till sig och byggde upp muren överallt där den hade raserats, byggde tornen högre och uppförde en annan mur längre ut” (2 Krön. 32:5). Dessutom lät han gräva en tunnel från Gichonkällan i Kidrondalen till Siloamdammen innanför murarna. Hiskia fruktade en lång och svår belägring.

Sedan Sanherib angripit alla befästa städer i Juda och intagit över fyrtio av dem, stod nu den välbefästa staden Lakish i tur och därefter Jerusalem. I denna situation sände Hiskia förhandlare till Sanheribs läger utanför Lakish i ett försök att rädda Jerusalem från en liknande belägring. Enligt

7 ANET s. 288, Illustrerad Bibelhandbok (1977), s. 280.

2 Kung. 18:14 framförde han följande budskap till Sanherib: "Jag har handlat fel. Vänd om och lämna mig i fred. Det du lägger på mig ska jag bära." Sanherib begärde då en mycket stor tribut: 300 talenter silver och 30 talenter guld och Hiskia betalade denna summa. Han tog alla pengar som fanns i Herrens hus och kungshusets skattkammare och bröt loss den beläggning av guld som fanns på dörrarna och dörrposterna i Herrens tempel (2 Kung. 18:15-16).

Men Sanherib lämnade inte Jerusalem i fred i och med denna utarmning av Jerusalem utan krävde Hiskias och Jerusalems fulla underkastelse. I spetsen för en stor här sände han till Jerusalem sin arméchef (hebr. *tartan*), sin chef för hovet (hebr. *rab-saris*) och sin förste minister (hebr. *rab-shaqe*) (2 Kung. 18:17). Jesaja nämner bara den sistnämnde (36:2), eftersom det var han som förde ordet. Sanheribs delegation begärde att få tala med kungen. Precis som Sanherib företrädde av tre ledande personer gjorde Hiskia det: Eljakim som var kungens förste minister, Shebna som var rikets sekreterare och Joach som var rikskansler (vers 3).

Först betonar Sanheribs förste minister (*rab-shaqe*) vilken stor och mäktig kung han representerar: "*den store konungen, Assyriens konung*" (vers 4). Hiskia borde inse att han i jämförelse med Assur-Babels mäktige kung är maktlös och inte kan förhindra att Jerusalem intas. Han hånas med bl.a. följande ord: "*Det är bara munväder att du vet råd och har styrka för krig*" (vers 5). "*Jag ska ge dig tvåtusen hästar, om du kan skaffa dig ryttare till dem*" (vers 8).

Sanherib skjuter in sig på ihäligheten i det hopp som Hiskia vill ingjuta hos sitt folk. Därför talar Rab-shaqe som en förhandlare på diplomatspråket arameiska utan som en propagandaminister med hög röst och på hebreiska, så att folket som står på muren ska höra hans ord: "*Vem förtröstar du nu på, eftersom du har satt dig upp mot mig?*" (vers 5). Den assyriske kungen pekar ut två makter som båda är fåfängt att hoppas på enligt Sanherib:

1) *Egypten*, som han liknar vid en bruten rörstav, oduglig som stöd: "*när någon stöder sig på den går den in i hans hand och genomborrar den*" (vers 6).

2) *HERREN*, som enligt Sanherib är lika maktlös som andra gudar. Ändå menar han att han fått Herrens uppdrag att fördärva detta land (vers 10). Enligt Jes. 10:5f använde Herren Assyrien som sitt vredesverktyg mot sitt avfälliga folk. Kanske är det detta som Sanherib nu syftar på utan att bry sig om fortsättningen av Jesajas ord: *HERRENS dom över Assur-*

kungens högmod. Han överskred nämligen sitt uppdrag och Herren ”ska ställa Assurs kung till svars för frukten av hans hjärtas övermod och hans stolta ögons högmod” (10:12).

Sanheribs högmod kommer till uttryck i hans skryt över sin stora makt (*”Hur skulle du kunna slå tillbaka en enda ståthållare, en av min herres ringaste tjänare?”*, vers 9), men framför allt genom att jämställa Herren med hedningarnas gudar som han besekrat (*”Vilken bland dessa länders alla gudar har kunnat rädda sitt land ur min hand? Skulle då HERREN kunna rädda Jerusalem ur min hand?”*, vers 20).

Hiskias förhandlare försöker avstyra att Rab-shaqe framför sitt propagandistiska tal på folkets språk men misslyckas med det. *”Är det då till din herre (Hiskia) och till dig (kungens förste minister) som min herre har sänt mig att tala dessa ord? Är det inte i stället till de män som sitter på muren och som tillsammans med er ska tvingas äta sin egen avföring och dricka sin egen urin?”* (vers 11-12). Sanherib vill ingjuta missmod hos Jerusalems invånare och framtvunga en fullständig kapitulation. Därför steg Rab-shaqe ännu närmare muren och ropade högt på judiska (hebreiska): *”Så säger kungen: Låt inte Hiskia bedra er, för han kan inte rädda er. Låt inte Hiskia få er att förtrösta på HERREN, när han säger: HERREN ska förvisso rädda oss och denna stad ska inte ges i den assyriska kungens hand”* (vers 14-15).

Om Jerusalems invånare litar på vad Sanheribs förhandlare säger och kapitulerar, ska Sanherib föra dem *”till ett land som är likt ert eget, ett land med säd och vin, ett land med bröd och vingårdar”* (vers 17). Men om de litar på HERREN, väntar dem besvikelse och undergång. Ingen av andra länders gudar har kunnat rädda sitt land ur Sanheribs hand. *”Skulle då HERREN kunna rädda Jerusalem ur min hand?”* (vers 20). Inför hädelsen - att jämföra HERREN, den enda levande Guden, med människogjorda gudar - teg Hiskias tre företrädare. Hiskia hade befallt dem: *”Svara honom inte”* (vers 21). De återvände till Hiskia *”med sönderrivna kläder och berötade för honom vad Rab-shaqe hade sagt”* (vers 22).

Kapitel 37:1-38, HERRENS mirakulösa räddning av Jerusalem

Sönderrivna kläder och stor bestörtning blev reaktionen på den assyriska delegationens hotfulla och hånande budskap. Men kung Hiskia blev inte lamslagen i sin bestörtning. Han *”höljde sig i säcktyg och gick upp till HERRENS hus”* (vers 1) övertygad om att den ende sanne Guden var mäktigare än Sanherib och den ende som kunde hjälpa i detta till synes hopplösa läge. Han visste också att Jesaja var *”Herrens mun”* (1:20; 40:5;

58:14). ”Höljda i säcktyg” sände han till Jesaja förste ministern Eljakim, rikssekreteraren Shebna och de ledande prästerna med följande budskap: *”Denna dag är en nödens, bestraffningens och föraktets dag, ty fostren har kommit fram till födelsen men det finns ingen kraft att föda”* (vers 3). I profeternas bildspråk används födslovåndan om svår smärta och prövning som snart förbyts i glädje. Men det avfalliga Jerusalem kan inte ens med den största kraftansträngning nå fram till glädjen: *”det finns ingen kraft att föda”*. Sions frälsning och kommande glädje kan Jerusalems invånare inte åstadkomma. Det kan bara HERREN.

Jesaja återkommer till bilden av födslovåndan i 66:7-9, här om det sanna Sion: ”Innan Sion har känt någon födslovända föder hon barnet. Innan kval kommer över henne har hon fött ett gossebarn. Vem har hört något sådant, vem har sett något liknande? Kan ett land komma till liv på en enda dag eller ett folk födas på en enda gång, eftersom Sion föder sina barn redan när födslovåndan börjar? Skulle jag öppna moderlivet men inte ge kraft att föda? säger HERREN. Eller skulle jag ge kraft att föda men sedan hålla fostret tillbaka? säger din Gud.” De troende, Sions sanna invånare, är Guds övernaturliga skapelse, födda ovanifrån (jfr Joh. 3:3). Den nya födelsen är inte en följd av mänskliga ansträngningar, Sions utdrivningsarbete.

Hiskias budskap till Jesaja lyder vidare: *”Kanske ska HERREN din Gud höra Rab-shaques ord som hans herre kungen i Assyrien har sänt för att häna den levande Guden, så att han straffar honom för dessa ord som HERREN din Gud har hört. Bed en bön för den kvarleva som ännu finns”* (vers 4). Jesaja var beredd på att de tre utsända från Hiskia skulle komma till honom och ge Hiskia ett tröstande svar redan innan delegaterna hunnit framföra kungens budskap: *”Så säger HERREN: Frukta inte för de ord som du har hört och som den assyriske kungens tjänare har hädat mig med. Se, jag ska låta en ande verka i honom, så att han vänder tillbaka till sitt land när han får höra ett rykte. Och jag ska låta honom falla för svärd i sitt eget land”* (vers 6-7). Genom Herrens ingripande ska Sanherib vända tillbaka till sitt land och där ska Herren ”låta honom falla för svärd” (se också 37:36-38). Det är med andra ord HERREN som har makten och styr historiens gång, inte Sanherib. Det ger trygghet åt den troende vid svårigheter och präglar många psalmer i Psaltaren, bl.a. Psalm 46: ”Gud är vår till tillflykt och styrka, en hjälp i nöden, väl beprövad. Därför räds vi inte även om jorden ger vika och bergen störtar ner i havets djup” (vers 2-3).

Vad är det för ”ett rykte” som avses i vers 7? Syftar det kanske på un-

derrättelser om att den kushitiska överbefälaren Tirhaka (som senare blev kung över både Egypten och Kush = Nubien) är på väg norrut (se vers 9) för att bistå i kampen mot Sanherib? Det är mångas gissning. Men Sanherib tänker inte låta underrättelser om Tirhakas antågande förhindra en erövring av Jerusalem och få honom att vända tillbaka till sitt land. Tvärtom demonstrerar han sin segervisshet genom att sända följande budskap till Hiskia: *"Låt inte din Gud som du förtröstar på bedra dig så att du tänker: Jerusalem ska inte falla i den assyriska kungens hand"* (vers 10). Det är mera troligt att vers 7 syftar på ett rykte om nya uppror i öster mot den assyriska Sanherib medan han befann sig i väster. Det var många folk i öster, framför allt kaldeerna, som inte kunde acceptera den assyrisk-babyloniska dubbelmonarkin och en assyrier som "Babels kung".

För Sanherib är inte HERREN, Jerusalems Gud, mera gud än andra städernas och ländernas gudar. I sitt budskap till Hiskia hänvisar han till sina och tidigare assyriska kungars ("mina fäder", vers 12) segrar över dem. Han nämner en rad områden i norra Mesopotamien: Gozan, en stad i norra Mesopotamien, Haran väster om Gozan där Abraham bodde ett antal år, Resef, en stad mellan Haran och floden Eufrat, Edens folk i Telsassar, ett område mellan floderna Eufrat och Balik (se vers 12). Han nämner också områden i norra Syrien (Aram): Hamat, en stad vid floden Orontes, Arpad, en stad nära Hamat, Sefarvajim, också i norra Syrien liksom Hena och Ivva (Avva) (se vers 13). Folk från de erövrade städerna deporterades bl.a. till Samariens städer: "Kungen i Assyrien (Sanheribs företrädare Sargon II, 722-705 f.Kr.) lät folk komma från Babel, Kuta, Avva, Hamat och Sefarvajim och bosätta sig i Samariens städer i stället för Israels barn." "Folket från Sefarvajim brände upp sina barn i eld åt Sefarvajims gudar Adrammelek och Anammelek" (2 Kung. 17:24, 31).

Hiskias bön (vers 14-20)

Brevet från Sanherib tog Hiskia med sig upp till Herrens hus. Samtidigt som han bad bredde han ut brevet med Sanheribs hädelser inför Herrens ansikte. Kontrasten mellan Sanheribs ord och Hiskias blir stor: Enligt Sanherib är HERREN bara en bland många gudar som han har besegrat och kan besegra. Enligt Jesaja tronar *"HERREN Sebaot, Israels Gud"*, på keruberna. Han och endast han är *"Gud över alla riken på jorden"*. Skapelsen vittnar om hans makt: han *"har gjort himmelen och jorden"* (vers 16). Denne mäktige Gud, *"den levande Guden"*, har Sanherib hånat och jämförat med maktlösa avgudar (vers 17).

Det är sant, medger Hiskia, att de assyriska kungarna har ödelagt land efter land, också sitt eget, och kastat deras gudar i elden. Men det beror på att dessa gudar *"var inga gudar utan verk av människohänder, trä och sten"* (vers 18-19). Bara HERREN är en sann Gud. Det förstår inte Sanherib. Därför ber Hiskia: *"HERRE, vår Gud, rädda oss ur hans hand så att alla riken på jorden förstår att du är HERREN, endast du"* (vers 20).

HERRENS bönesvar (vers 21-35)

"Den levande Guden" är inte stum likt hedningarnas gudar. Han besvarar Hiskias bön angående Sanherib via sin mun Jesaja (vers 21) och riktar sig direkt till Sanherib. Utförligt avslöjar HERREN Assurkungens skrämmande okunnighet och dårskap. *Jungfrun dottern Sion*", dvs. de troende, *"skakar på huvudet åt dig"* (vers 22). Att håna och häda hela världens Skapare som svag och hjälplös vittnar både om högmod och oförstånd. *"Vem har du hånat och hädat, mot vem har du upphöjt din röst och högmodigt lyft upp dina ögon? Jo, mot Israels Helige"* (vers 23-24). I verserna 24-25 ges exempel på hur Sanheribs tjänare hånat Herren.

Sanheribs framgångsrika krigståg och erövringar är inte Sanheribs förtjänst. Utan HERRENS tillåtelse kunde han ingenting uträtta. HERREN är historiens Gud och han har använt sig av den assyriska världsmakten som sitt vredesverktyg, redan avhandlat i Jes. 10:5ff: "Ska yxan upphöja sig över honom som hugger med den, eller sågen förhäva sig över honom som sätter den i rörelse? Som om käppen kunde svinga den som lyfter den, eller staven lyfta den som inte är av trä!" (10:15). Här heter det: *"Har du inte hört att jag för länge sedan gjorde detta, att jag i forntidens dagar bestämde det och nu låtit det komma. Du fick makt att ödelägga befästa städer och göra dem till ruinhögar. Deras invånare blev maktlösa, de blev förskräckta och stod med skam. Det gick dem som med gräset på marken och den späda grönskan, som med gräset på taken och säden som förbränns innan det växer upp"* (vers 26-27).

HERREN är också den allvetande: *"Jag vet om du sitter, om du går ut eller kommer in, och hur du rasar mot mig. Därför att du rasar mot mig och ditt högmod har nått mina öron, ska jag sätta min krok i din näsa och mitt betsel i din mun och föra dig tillbaka samma väg som du kom"* (vers 28-29). Högmodig, hänfull och skrytsam har Sanherib krävt Jerusalems totala kapitulation och räknat med en lättvunnen seger och stort segerbyte. Men som en rasande och förrymd vildhäst ska han infångas och ledas hem igen med hjälp av en krok i näsan och betsel i munnen. Det ska HERREN se till, den Gud som Sanherib har hädat och föraktat.

Från och med vers 30 riktar sig Herren direkt till Hiskia. De svårigheter för landet och folket som Sanheribs invasion medfört kommer inte att försvinna lika snabbt som Sanherib och den assyriska hären. I två år kommer Juda vara drabbat av vad invasionsarmén förstört. *"Man ska detta år äta vad som växer upp av spillsäd och nästa år av självvuxen säd, men det tredje året ska ni så och skörda, plantera vingårdar och äta deras frukt"* (vers 30). Årets skörd var förstörd och bönderna saknade nytt utsäde för året därpå. Under två år måste Juda vara beroende av först "spillsäd" och sedan "självvuxen säd".

Flera gånger talade Jesaja om det stora avfallet i Israel och Juda och att bara "en rest ska vända om, en rest av Jakob, till *Gud den Mäktige*" (10:21). "Ty om än ditt folk Israel vore som havets sand, så ska bara en rest av det vända om" (10:22). Jesaja gav t.o.m. en av sina söner namnet *Shear-jashub* som betyder "En rest ska vända om" (7:3), för "jag och barnen som HERREN har gett mig är tecken och förebilder i Israel" (8:18). Nu påminns Hiskia om detta löfte när läget ser hopplöst ut: En rest ska bli räddad, en rest ska vända om, och detta är helt och hållet något som HERREN utträttar: *"Den rest av Juda hus som blir räddad ska på nytt skjuta rot nertill och bära frukt upptill. Ty från Jerusalem ska en rest komma, en räddad skara från Sions berg. HERREN Sebaots brinnade kärlek ska utföra detta"* (vers 31-32).

Herren håller sitt löfte. *"Därför säger HERREN så om Assyriens kung: Han ska inte komma in i denna stad eller skjuta någon pil ditin"* (vers 33). Men lovar inte Herren för mycket? Detta är väl ändå omöjligt? Jo, mänskligt sett och därför svårt att tro. Därför upprepar HERREN vad han redan sagt: *"Han ska vända tillbaka samma väg han kom"* och säger en gång till: *"In i denna stad ska han inte komma"* (vers 34). Lita på mitt ord! "Ty jag ska skydda och rädda denna stad *för min och min tjänare Davids skull*" (vers 35). Orsaken till räddningen är HERREN och hans löfordsord. Men varför anger HERREN en orsak till: *"för min tjänare Davids skull"*? Därför att Gud lovat att Messias ska komma från Davids släkt (2 Sam.7; Ps. 89). Som en davidid kan Messias i Hes. 34:23-24 kallas för "min tjänare David".

Sanheribs fall (vers 36-38)

Det utlovade undret, det mänskligt sett omöjliga, ägde rum. *"HERRENS ängel gick ut och slog 185 000 i assyriernas läger, och när man steg upp tidigt följande morgon, se, då låg där fullt av döda kroppar"* (vers 36). Sanherib

hade föraktat den levande Guden och jämställt honom med vanmäktiga hedniska gudar. Nu fick han erfara vem som har makten, vem han hånat och hädat. Han hade krävt Jerusalems kapitulation. Nu blev det han som måste kapitulera. Det blev som HERREN hade förutsagt: *"Assurkungen Sanherib bröt upp och vände tillbaka till Nineve och stannade där"* (vers 37) utan att ha kommit in i Jerusalem.

HERREN hade också förutsagt: *"Jag ska låta honom falla för svärd i sitt eget land"* (37:7). Detta gick också i uppfyllelse, inte omedelbart utan först i december 681 f.Kr. *"En gång när han tillbad i sin gud Nisroks tempel blev han dödad med svärd av sina söner Adrammelek och Sareser"* (vers 38). Hans gud kunde inte skydda honom, inte ens medan han tillbad. Den stora skillnaden mellan Hiskias Gud och Sanheribs blir uppenbar.

Utombibliska källor bekräftar att Sanheribs här drabbades av en svår hemsökelse i samband med vistelsen i Palestina och att Jerusalem aldrig intogs. Likaså stämmer uppgifterna om Sanheribs söner och mordet på honom. De båda mördarna *"flydde till landet Ararat (på assyriska Urartu norr om Assyrien) och hans son Esarhaddon (681-669) blev kung efter honom"* (vers 38).

Kapitel 38:1-22, Hiskias sjukdom

"Vid den tiden blev Hiskia dödsjuk" (vers 1). Exakt när Hiskia insjuknade står inte. "Vid den tiden" bör betyda i nära anslutning till den assyriska invasionen 701 f. Kr. men innan Jerusalems räddning ägde rum och innan Hiskia försökte rädda Jerusalem genom att till Sanherib betala en tribut på "300 talenter silver och 30 talenter guld", "alla pengar som fanns i HERRENS hus och kungshusets skattkammare" (2 Kung. 18:14-15). Av 39:1-2 framgår att Hiskias skattkammare ännu var full av silver och guld när Merodak-Baladans sändebud kom till Hiskia, och det skedde efter att Hiskia varit sjuk och blivit frisk igen. Av Jes. 38:6 framgår att Jerusalems räddning ännu inte ägt rum.

Hiskia får i Andra Kungaboken beröm för att han till skillnad från sin far Ahaz grep in mot avgudadyrkan inom landet och förtröstade på HERREN: *"Ingen var honom lik bland alla Juda kungar efter honom, inte heller bland dem som varit före honom"* (se 2 Kung. 18:3ff). Likväl blev han svårt prövad. Inte nog med att den assyriska invasionen innebar svåra hemsökelse och ett närmast hopplöst läge för Jerusalem. Samtidigt eller strax dessförinnan blev han svårt sjuk och beskedet från HERREN som profeten Jesaja förmedlade ingav inget hopp: *"Så säger HERREN: Se*

om ditt hus, för du kommer att dö och ska inte tillfriskna” (vers 1). Hiskia var bara 39 år när han fick detta tunga besked. Det är förstäligt att han grät mycket. Men han vände sig i bön till Herren, den ende som är herre över liv och död och som kan hjälpa i all nöd (vers 2-3).

I sin bön påminner Hiskia om vad han gjort: ”O HERRE, kom dock ihåg att jag har vandrat inför dig i trohet och med hängivet hjärta och gjort det som är gott i dina ögon” (vers 3). Det kan verka lite skrytsamt, som om Hiskia förtröstade på sin egen förtjänst. Men Hiskias utrensning av avgudadyrkan var något gott i Herrens ögon och Hiskia är nog snarast orolig för hur det ska gå med den reformation som han genomfört. Kommer nu det arbetet att raseras? Kommer hedniska seder och avgudadyrkan att på nytt införas, när Gud plockar bort honom från jordelivet så snart?

Gud uppenbarar sitt svar för Jesaja när han enligt 2 Kung. 20:4 redan hunnit lämna Hiskia. HERREN sänder honom tillbaka till Hiskia med följande ord: ”Gå och säg till Hiskia: Så säger HERREN, din fader Davids Gud: Jag har hört din bön, jag har sett dina tårar. Se, jag ska lägga femton år till din livstid. Jag ska också rädda dig och denna stad ur den assyriske kungens hand och beskydda denna stad” (vers 5-6). Hiskias Gud är både god och mäktig. Han har makt både att låta en dödsdömd leva ytterligare en tid och att förhindra den till synes oövervinnelige Sanherib att erövra Jerusalem.

Det finns några intressanta skillnader mellan Jesaja 38 och parallelltexten i 2 Kung. 20. Jesaja sätter i förgrunden *vad HERREN gör* och tar med Hiskias tacksägelsepsalm efter att han blivit botad, medan parallelltexten ger flera sidoomständigheter som Jesaja nämner helt kort allra sist (verserna 21-22).

Tecknet (vers 7-8)

Omedelbart efter bönesvaret med dess löften om två stora under (vers 5-6) berättar Jesaja om ”tecknet från HERREN” som skulle stärka Hiskias tro på Herrens förmåga att hålla vad han lovat: ”*Detta ska för dig vara tecknet från HERREN på att HERREN ska göra vad han har sagt: Se, jag ska låta skuggan på trappstegen gå tillbaka de tio steg som den har flyttat sig på Ahaz trappa med solen.*” Solen gick då tillbaka tio av de steg på trappan som den redan hade gått (vers 7-8).

Enligt parallelltexten hade HERREN sagt före löftet om att Hiskias livstid skulle förlängas med femton år: ”*I övermorgon ska du få gå upp till HERRENS hus*” (2 Kung. 20:5). Hiskia hade svårt att tro detta löfte och

sa till Jesaja: "Vad är tecknet på att HERREN ska göra mig frisk, så att jag i övermorgon får gå upp till HERRENS hus?" (2 Kung. 20:8, jfr Jes. 38:22). Då visar HERREN genom tecknet med solens skugga att ingenting är omöjligt för honom (jfr Jesu ord om människors frälsning: "För människor är det omöjligt, men för Gud är allting möjligt", Matt.19:26). HERREN visar för Hiskia att han kan både förlänga och förkorta den väg som skuggan redan gått. Sålunda kan han förlänga Hiskias liv.

Hiskias tacksägelsepsalm (vers 9-20)

Prövningen genom den dödliga sjukdomen och räddningen från den stärkte Hiskias tro på HERREN och psalmen ger i sin andra del uttryck för stor tacksamhet mot honom. För Jesaja är det centralt att ta med denna tacksägelsepsalm. Den finns inte med i parallelltexten i Andra Kungaboken. Psalmens vittnar om vad Herrens frälsningsgärningar kan och vill uppnå, nämligen tacksamhet för Herrens godhet och nåd. Den svåra prövning som sjukdomen innebar visade sig vara en nyttig tuktan: "Se, det som var så bittert för mig blev till nytta. I din kärlek räddade du min själ från förintelsens grop, för du har kastat alla mina synder bakom din rygg" (vers 17). För Hiskia var räddningen undan sjukdomen mer än en befrielse från en dödlig böld. Den var en påminnelse om den stora befrielsen: själens frälsning genom syndernas förlåtelse.

Hiskia ger i psalmens inledning uttryck för sina mänskliga tankar och sin nöd efter dödsdomen från HERREN: "I mina bästa dagar går jag in genom dödsrikets portar, jag berövas återstoden av mina år" (vers 10). Kungen var ju bara 39 år. Han fruktar graven och dess förruttnelse och det mörker där han inte kan se HERREN och sina medmänniskor (vers 11). Han vill inte ryckas bort från detta livet i förtid. Men nu krossar HERREN alla hans ben som ett lejon. "Innan dagen gått över i natt gör du slut på mig" (vers 13). Han kan inte göra något annat än likt en kuttrande duva och med matta ögon längtansfullt vända sig till HERREN i höjden och be: "HERRE, jag är betryckt, ta dig an min sak!" (vers 14).

Den andra delen av psalmen (vers 15-20) börjar med att Hiskia är mållös inför den märkliga vändningen, Herrens kärleksfulla frälsning-ingripande. Herren har inte bara talat till honom och lovat befrielse från sjukdomen och ytterligare femton levnadsår. Han har också handlat i enlighet med sitt löfte (vers 15a).

Hiskia har nu fått lära sig det som Mose bad om: "Lär oss inse att våra dagar är räknade, så att vi får visa hjärtan" (Ps. 90:12). Vers 15b, som är

svåröversatt, kan något fritt återges så här: *"Jag får nu vandra varsamt i alla mina år efter det bittra min själ upplevt"* (vers 15b). Det är bara tack vare Herrens prövningar som en människa inser sin bräcklighet, och det är Herren som håller henne vid liv trots svårigheter och lidande: *"Du gör mig frisk och låter mig leva"* (vers 16). Hiskias prövningar har blivit honom till nytta och störst av alla Guds gåvor är syndernas förlåtelse (vers 17).

Hiskia avslutar sin tacksägelsepsalm med att han kan fortsätta sin livsuppgift att leva till Guds ära: *"Dödsriket tackar dig inte, döden prisar dig inte"* (vers 18). *"Den levande, den som lever, tackar dig, så som jag gör i dag"* (vers 19a). Vittnesbördet om Herrens trofasthet ska också föras vidare till nästa generation: *"En far gör din trofasthet känd för barnen"* (vers 19b).

Ett par fotnoter (vers 21-22)

Det som parallelltexten i 2 Kung. 20 nämner före Hiskias tillfrisknande, nämner Jesaja mera kortfattat efter Hiskias tacksägelsepsalm som ett par fotnoter. I samband med Hiskias tillfrisknande hade Jesaja uppmanat hans tjänare att hämta en fikonkaka och sagt: *"Lägg den som plåster på bölden, så blir han frisk"* (vers 21). Herren knyter ofta sitt löftesord till en yttre handling. Den är helt beroende av löftesordet och får sin verkan av den. (Jfr med berättelsen om hur Naaman botas från sin spetälska enligt 2 Kung. 5:10ff. Han uppmanades att tvätta sig sju gånger i Jordan. Genom löftesordet som knöts till denna handling blev han ren från sin spetälska. Utan det specifika löftesordet hade Jordans vatten eller andra floder ingen renande kraft.)

Den andra fotnoten (vers 22) nämner kort vad som framgår av 2 Kung. 20:8: Det var Hiskia som önskade ett särskilt tecken på att HERREN verkligen kunde göra det omöjliga, göra honom frisk igen så att han kunde gå upp till HERRENS hus.

Kapitel 39:1-8, Sändebuden från Babel

Detta kapitel börjar precis som kapitel 38 med *"Vid den tiden"*, dvs. vid tiden för Sanheribs fälttåg i väster. Merodak-Baladan (Marduk-apal-idinna II) var beroende av att upproren i väst lyckades för att på nytt kunna återerövra makten över Babel (703 hade han tvingats fly till Elam öster om Babylonien). Men det såg mörkt ut när Hiskia blev dödssjuk just när Sanheribs starka här var i antågande. En stark och framgångsrik His-

kia var viktig för att opprenen skulle lyckas och Merodak-Baladan skulle kunna återta kontrollen över "Babel, rikenas krona, kaldeernas vackra stolthet" (13:19).

När Marduk-apal-idinna fick höra om Hiskias mirakulösa tillfrisknande var det goda nyheter för honom och han sände *"brev och en gåva till Hiskia"* (vers 1). Enligt 2 Krön. 32:31 kom sändebuden från Babel *"för att höra sig för om det under som hade skett i landet"*. För en hedning som Marduk-apal-idinna måste undret med den dödssjuke bero på att Hiskia var i besittning av extraordinära krafter (inte att tillfrisknandet var HERRENS nådegärning). Sådana krafter kom nu väl till pass. Också Hiskia blev efter hand högmodig efter att först ha visat en rätt tacksamhet till HERREN: *"Hiskia återgäldade inte det goda som han hade fått, utan hans hjärta blev högmodigt"* (2 Krön. 32:25).

Hiskia blev mycket glad över den uppmuntrande gåvan och att Marduk-apal-idinna ville ha honom som bundsförvant i kampen mot Assur. Glad stoltserar han med sina stora jordiska resurser: *"Hiskia gladd sig över dem och visade sändebuden sin skattkammare, sitt silver och guld, sina kryddor, sin dyrbara olja och hela sitt vapenförråd och allt som fanns i hans förrådshus. Det fanns ingenting i Hiskias hus eller övrigt i hans ägo som han inte visade dem"* (vers 2). Att det var HERREN som hade gett honom alla dessa rikedomar (se 2 Krön. 32:29) och att HERREN och inte allianspolitik var Jerusalems enda räddning och styrka tycks han nu ha glömt. Att bli uppvaktad av och få stöd från Marduk-apal-idinna och kaldeerna inger honom hopp om en ljus framtid och gör honom stolt.

Men det är tilliten till HERREN och hans ord som är avgörande för en ljus framtid. Jesaja visste att en allians med Babel tvärtom skulle innebära olycka, plundring och deportation för Jerusalem och Juda kungahus. Innan han framför HERRENS domsord frågar han Hiskia: *"Vad har dessa män sagt och varifrån har de kommit till dig?"* (vers 3). *"Från ett avlägset land, från Babel"*, svarar Hiskia aningslöst utan att förstå att Babel står under Guds dom som representant för Guds och Jerusalems fiender. *"Vad har de sett i ditt hus?"*, frågar Jesaja. *"Allt"*, svarar Hiskia. *"Det finns ingenting i mina förrådshus som jag inte har låtit dem se"* (vers 4).

Precis som Babels sändebud har sett *allt*, kommer *allt* av värde i Jerusalem och de kungliga förrådshusen att deporteras till Babel. Babylo nierna blir inte till välsignelse. För HERREN är framtiden känd och han har uppenbarat för Jesaja vad som kommer att ske i kommande dagar: *"Hör HERREN Sebaots ord: Se, dagar ska komma, då allt som finns i ditt*

hus och som dina fäder har samlat ända till denna dag ska föras bort till Babel. Ingenting ska bli kvar, säger HERREN. Och några av de söner som ska utgå från dig och som du kommer att föda ska man ta, och de ska bli hovmän i den babyjoniske kungens palats” (vers 6-7).

Det blev som HERREN uppenbarade genom Jesaja redan 701 f.Kr. År 605 f.Kr. tog Nebukadnessar (Nabu-kudurri-usur) makten i det kaldeiska världsriket Babylonien och tågade mot Jerusalem. Några ”unga män av kunglig släkt”, nämligen Daniel, Hananja, Mishael och Azarja, lät han hämta från Jerusalem till Babel och gjorde dem till hovmän i sitt palats (se Dan. 1:3-7). År 597 kom Nebukadnessar för andra gången till Jerusalem medan hans tjänare belägrade staden (se 2 Kung. 24:10ff). Han tog nu bl.a. kung Jojakin till fånga tillsammans med hans mor, hans hustrur och hovmän. Alla skatter i HERRENS hus och skatterna i det kungliga palatset förde han bort. ”Alla befälhavare och alla tappra stridsmän, alla hantverkare och smeder förde han bort i fångenskap, tillsammans 10 000 män. Bara de fattigaste i landet lämnades kvar” (vers 14). I januari 588 kom Nebukadnessar på nytt med hela sin här och belägrade staden. Belägringen varade ända till juli 587. Då stormades staden och i augusti brändes HERRENS tempel och det kungliga palatset ner liksom alla de förnämas hus. Alla murar runt staden bröts ner och de som var kvar i staden fördes bort i fångenskap (se 2 Kung. 25 och Jer. 52).

Nu hade Hiskia tydligt fått veta vad som ska ske i kommande dagar: Jerusalem med alla sina skatter kommer att gå under. Han visste också att det blir som HERREN säger. Det hade han fått erfara i samband med sin sjukdom. Vänskapen med kaldeerna var ingen hållbar grund för Jerusalems framtid, tvärtom. Kaldeerna skulle återkomma till Jerusalem som fiender och svårt hemsöka Jerusalem och Davids hus. Men Hiskia fann en liten tröst i att *”fred och trygghet ska råda i min tid”* (vers 8). Samtidigt plågades han nog av att han genom sitt högmod var medskyldig till Guds vrede över Jerusalem och Juda och ångrade sin synd. 2 Krön. 32:25-26 berättar nämligen: ”Hiskia återgäldade inte det goda som han hade fått, utan hans hjärta blev högmodigt. Därför kom vrede över honom och över Juda och Jerusalem. Men när Hiskia ödmjukade sig mitt i sitt hjärtas högmod och Jerusalems invånare med honom, drabbade HERRENS vrede dem inte i Hiskias dagar.”

SE

Frågor och svar

Senapskornet

Fråga: Jag har hört att det inte är senapskornet utan orkidéfröet som är det minsta fröet. Men säger inte Jesus att senapskornet är det minsta av alla frön? Vad får detta för konsekvenser för Bibelns och Jesu trovärdighet?

Svar: Jesus frågar: "Vad ska vi likna Guds rike vid?" (Mark. 4:30). Finns det någon lämplig bild för Guds rike, som från en ytterst ringa begynnelse kommer att växa till "en stor skara som ingen kan räkna av alla folkslag och stammar och länder och språk"? Jo, senapskornet, som när det sås i kryddlandet är ytterst litet. "Men när det har blivit sått växer det upp och blir större än alla kryddväxter" (grek. *meizon pantan tan lachánan*)" (Mark. 4:32). Jesus hämtar sin bild från kryddlandet och vad som sås där. Senapskornet är minst av alla frön från kryddväxter (grek. *láchana*). Orkidéfröet är ingen kryddväxt.

När Jesus om senapskornet säger "minst av alla frön", ser vi av hela sammanhanget i Matteus 13:31-32 och Markus 4:30-32 att det är fråga om kryddväxtfröet som sås i ett kryddland eller i en köksträdgård. Poängen med liknelsen är kraften i Guds rikets oansenliga evangelium. Lärjungarna uppmuntras att så ut det evangelium som har makt att skapa en överväldigande skörd för Guds rike. Jämförelsen gäller den ringa begynnelsen och den härliga fullbordan. På den yttersta dagen blir Guds rikets storhet uppenbar.

Kunde Abraham ha ägt många kameler?

Fråga: Enligt Bibeln ägde Abraham många kameler. Men jag har hört av en lärare i Gamla testamentet att kameler tämjdes långt senare. Stämmer det?

Svar: Det du har hört är förlegad, bibelkritisk skäpmat. På 1800-talet påstods att det förelåg flera historiska misstag i bl.a. Genesis och Daniel. Exempelen på fel har tvärtom visat sig bekräfta Bibelns historiska korrekthet i och med ökad tillgång till arkeologiskt material. Likväl upp-

repas en del av dessa påståenden om fel än idag (se t.ex. Bibel 2000 angående Daniel).

När det gäller kamelen blev kamelnomader mycket vanliga under 1100-talet f. Kr. Men det betyder inte att kamelen blev tämjd först då. Det finns vittnesbörd om att kamelen var tämjd redan cirka 3000 f. Kr. Från patriarktiden föreligger en hel rad fynd om användning av kameleer för långsam frakt, även om åsnan var det främsta lastdjuret. Det är tragiskt att lärare i teologi ska finna det angeläget att sprida misstro mot Bibeln och dessutom ge intryck av att de bygger på fakta.

SE

TIPS PÅ JULKLAPPAR

till mycket förmånliga priser!

Bibeln i bilder – från skapelsen till urkyrkan. 376 sidor ..... 85 kr

Luthers lilla katekes med förklaringar av David P. Kuske.

Ny reviderad upplaga. 384 sidor ..... 175 kr

S. Erlandsson, Den lutherska bekännelsen i Sverige ..... 40 kr

S.W. Becker, Guds dårskap. 191 sidor ..... 100 kr

P.E. Eickmann, Guds väldiga gärningar ..... 75 kr

Ola Österbacka, Hoppets bekännelse ..... 100 kr

Anders Gärdeborn, Intelligent skapelsetro (ny utökad uppl.) ..... 200 kr

Anders Gärdeborn, I begynnelsen. Litet format, 32 sidor.

Lämplig för gratisutdelning. .... 10 kr

S. Erlandsson, Världshistoriens första dagar ..... 50 kr

S. Erlandsson, Guds Ord och bibelkritiken..... 100 kr

S. Erlandsson, Förutsättningslös bibelforskning?..... 40 kr

Kan beställas från

BIBLICUMS FÖRLAG

Släntvägen 10, 331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Utblick över samtiden

Abort väcker existentiella frågor

Världen idag 09/21 skriver om en avhandling framlagd vid Uppsala universitet. Författaren Marlene Makenzius har undersökt frågan om synen på vården i samband med aborter. Avhandlingen ger vid handen att var fjärde kvinna och varannan man inte är nöjda med bemötandet. Dessutom säger mer än hälften av kvinnorna att aborten väckt existentiella tankar hos dem, enligt samma undersökning. Vissa av männen angav som orsak till missnöjet att de blev förbisedda av personalen. En kommentar i studien lyder: ”Trots att han fanns med i rummet så var det bara mig de pratade med, som om det gällde bara mig och inte han.”

Vidare framhåller Makenzius att abort är en rättighet som ska värnas, ”men det betyder inte att de män som kvinnorna väljer att ta med i en abortprocess är betydelselösa eller inte har känslor eller behov relaterade till aborten”. I en av studierna framhåller nära hälften av kvinnorna att inte bara starka känslor utan också existentiella frågor väcks. En person berättar: ”Jag tänkte ett ljus och tänkte på det lilla livet.”

I abortdebatten har det alltid framhållits att kvinnan måste få bestämma över sin egen kropp och det kan ju synas vara ett rimligt krav. Det är säkert så vårdpersonalen fått lära sig att tänka i samband med aborter och därför ser de inte mannen i rummet, det gäller ju inte hans kropp? Men avhandlingen påminner om att det handlar inte endast om kvinnans kropp. Också de som ska utföra ingreppet har säkert som alla andra människor känslor inför det under som varje liv är. Under alla omständigheter är det inte mannen som är mest förbisedd i den stund som omgärdar en abort.

Frälsningsarmén säljer välsignat vatten

En lokal livsmedelsbutik i Örnsköldsvik har enligt *Kyrkans Tidning* 09/03 sålt välsignat vatten på flaska. Det står att det är ett ”heligt vatten” och det har sålt bättre än vanlig Ramlösa. Några representanter från

Frälsningsarmén gjorde ett besök på Nyckelbryggeriet i Älvsbyn och vid en ceremoni välsignade man detta vatten. Kårledaren Christer Eklöf kommenterar detta i *Piteå Tidningen* och säger: ”Man får ett fräscht vatten som Herren har skapat.” Den som köper detta vatten ger därmed två kronor till Frälsningsarméns sociala verksamhet.

På vilket sätt detta vatten blivit heligt får man inte veta av artikeln, men kårledaren utlovade ett fräscht vatten skapat av Herren. Två värdefulla egenskaper i sig men knappast något som konkurrerar med vanlig Ramlösa. Luther tog strid mot avlaten när man köpte syndernas förlåtelse för pengar. Eftersom den moderne svensken inte anser sig behöva syndernas förlåtelse skulle det troligen inte bli någon stor affär om vattnet utlovade det. Välsignelse – vad den består i framgår inte - verkar vara en bra affärsidé.

Det är så tragiskt att orden förlorar sin betydelse då de tas över av den ”sekulariserade kristenheten” . Den verkliga välsignelsen, det levande vattnet, evangelium om syndernas förlåtelse som ger liv och evig salighet, kostar ingenting. ”Hör på alla ni som törstar, kom hit till vattnet, och ni som inte har pengar, kom hit och köp säd och ät. Ja, kom hit och köp säd utan pengar och för intet både vin och mjölk” (Jes. 55:1). Också på profetens tid lade man ut pengar för det som inte kunde mätta och inte ens den sociala verksamheten kan ge mättnad för själens behov.

Arvet ej förspill

Svensk Pastoraltidskrift (SPT) 12/19 vill värna om Sv. Kyrkans arv med anledning av en ny kyrkohandbok för gudstjänster. I denna ledarartikel uttrycks rädsla över att den nya handboken ska förspilla det arv som kyrkan har att förvalta. Ett arv som för SPT främst består i att momentet av bot i högmässan utgår eftersom sådana begrepp som synd och ånger inte längre anses relevanta för svenskkyrklig kristenhet.

Vi citerar: ”Grundläggande för en evangelisk-luthersk kyrkas syn på boten, som också måste få komma fram i hennes gudstjänstordningar, är människans totala behov av förlåtelse, och att Jesus allena har utverkat denna möjlighet. Hur anständig, miljömedveten och solidarisk man än tror sig vara hjälper det föga inför mötet med Guds omutliga helighet, som av varje människa begär en rättfärdighet lik hans egen (Matt. 5:48). Om denna insikt upplevs så förlegad och problematisk att den inte bör gestaltas på något sätt i kyrkans huvudgudstjänst, högmässans

liturgi, då har utvecklingen inte bara skenat så långt åt sidan att den knappast har något med en evangelisk tradition att göra längre. Den har då också förlorat en av reformationens stora teologiska och pastorala landvinningar: att mötet med Gud nödvändigt innebär ett fokus både på omvändelse och botfärdighet och på den självklara närheten till förlåtelse och upprättelse.”

Det finns säkert grund för stor oro inför det nya förslaget på handbok och tendensen pekar mot att boten anses överflödig. Lagen förlorar sin funktion och automatiskt blir också evangelium överflödigt. Det är där lagen gett insikt om synd som evangelium ger förlåtelse och upprättelse. I den Augsburgska bekännelsen artikel XII lärs det om boten att den består av främst två delar, ångern som väcks av lagen och tron som väcks av evangelium. Det är värdefullt att SPT är angelägen om handbokens formulering och mässans utformning, men ännu angelägnare är att inte bara liturgi utan hela mässans budskap dikteras av bekännelsen.

I artikeln får läsaren veta: ”När vår kyrka traditionellt förhållit sig till sin bekännelse har det alltså varit så att bekännelsen format praxis, inte tvärtom.” Men har inte sedan länge liberalteologi fått utrymme inom Svenska kyrkan och även smittat ner kyrkans handböcker? För snart tvåhundra år sedan protesterade de norrländska s.k. separatisterna mot de ”nya böckerna”: 1811 års katekes, handbok och 1819 års psalmbok. De menade att den lutherska bekännelsen fick lämna rum åt de krafter som inte kunde acceptera den lutherska dopsynen och arvsyndsläran. För att nu inte tala om alla de avvikelser från bekännelsen som upprepats om och om igen under åren. Den lutherska bekännelsen, sammanställd i den bok som kallas *Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter*, har fått stå tillbaka för andra auktoriteter. Den bekännelse som för fäderna var *norma normata* (= den normerade normen), formad av den heliga Skrift, har i demokratisk ordning bytts ut mot folkviljan. Praxis har fått forma och bekännelsen formas.

Om fastan som evangelium

I ELM-BV:s *Till Liv* 12/10 diskuterar prästen Olle Fogelqvist frågan om fastan. Han rekommenderar fastan som ett sätt att ”mer inrikta sig på Gud”. Han tycker att det talas sällan eller knappast alls om fastan i predikningar inom kristenheten. Han ställer frågan varför den ”har så svag ställning bland de kristna i vårt land när Bibeln och vår Herre Jesus tydligt och klart säger att vi ska fasta”. Han anger inte vilken befallning i

Bibeln han tänker på, där Jesus befäller sina lärjungar att fasta. Däremot är det väl helt klart att de som skyltade med sin fasta hade enligt Jesus fått ut sin lön (Matt. 6:16-18).

Nu är det inte bara Jesu befallning om fasta som svarar på frågan varför man ska fasta. Fogelqvist säger själv: ”Poängen med fastan är Gud och min gemenskap med honom” och att det har med Jesu ord ”Sök först Guds rike och hans rättfärdighet” att göra. Han fortsätter: ”Det handlar om att be, läsa Bibeln, fira gudstjänst, lyssna till predikan, fira nattvard och rikta in sig på Gud mer och mer intensivt.”

När min gudstjänst, min bön, bibelläsning, gudstjänstfirande blir en gärning som jag gör för att komma i en mer bekväm ställning till Gud, blir det ingenting annat än fariseism. När galaterna satte fram omskärelsen som ett bidrag i frälsningsfrågan, fick de veta att de därmed fallit ur nåden. Att först söka Guds rike och hans rättfärdighet består i att lära sig var den sanna rättfärdigheten finns, nämligen i evangelium om syndernas förlåtelse för Jesu Kristi skull, att lära sig att Gud är försonad och jag får förlåtelsens nåd alldeles gratis. Det är en gåva av nåd för vilken jag aldrig kan betala vare sig med bön eller fasta. Det kan säkert finnas en poäng i att fasta, men det får inte bli en laguppfyllelse utan i medvetenheten om att lagen redan är uppfylld.

Artikeln avslutas med orden: ”Fastan är en fantastisk väg till förnyelse av det personliga tros livet. Fastan är nåd och inte prestation, det är evangelium och inte lag.” När fastan har förvandlats till evangelium är den kristna kyrkans budskap förfalskat och ingenting annat än en gärningarnas religion. Evangelium kan aldrig bli något vi gör, utan är vad Gud har gjort för oss. När det gäller tros livets förnyelse hade aposteln en annan rekommendation. I brevet till Titus säger han: *”Men när Guds, vår Frälsares, godhet och kärlek till människorna uppenbarades, frälste han oss, inte för rättfärdiga gärningar som vi hade gjort, utan på grund av sin barmhärtighet, genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande, som han rikligt utgöt över oss genom Jesus Kristus, vår Frälsare. Detta skedde för att vi skulle stå rättfärdiga genom hans nåd och, som vårt hopp är, bli arvingar till det eviga livet”* (Tit. 3:4-7).

AS

Litteratur

GUD OCH HANS KRITIKER

- en antologi om nyateismen

Mats Selander (red)

Credoakademin 2012, 287 sidor

Åtta författare har skrivit denna bok med elva kapitel och inledning och avslutning av redaktören. Syftet med boken är att visa att det finns svenska apologeter och kristna tänkare som vill ge det *kristna* svaret på nyateismens angrepp (sid. 15). Endast en artikel är översatt från engelskan, i övrigt är det svenska författare.

Nyateismen anses vara mer aggressiv i sina angrepp än tidigare ateistiska rörelser. Uttrycket ”nyateism” används genomgående i boken och kan ge intryck av att denna form av ateism kommer med nya existentiella frågor och svar. Även om den kan anses vara mera aggressiv än tidigare generationers ateister, har man i princip samma argument. Nyateismen i vårt land företräds framför allt av Humanisterna. Enligt deras syn har vetenskapen svar på de frågor människor i alla tider ställt sig angående ursprung, liv och död.

Nyateismens kritik mot religionen berör i första hand religionens rationalitet, moral och vetenskaplighet (sid. 15). Boken följer i stort det mönstret och har fyra kapitel om religion och rationalitet, tre om religion och moral och slutligen fyra kapitel om religion och vetenskap.

Hur bemöter då moderna apologeter några av de frågor och påståenden som nyateismen ställer? Det kristna svaret till ateismen måste förstås hämtas från den kristna urkunden, den heliga Skrift. Redan här ska dock påpekas att Bibeln får ett mycket begränsat utrymme i denna bok, en svaghet som en kristen läsare omedelbart noterar. Här bemöter man ateismen med s.k. vetenskapliga argument och det ger lätt intryck

av att frågan gäller vem som är mest vetenskaplig. Ateister har i alla tider betonat förnuftets förmåga att ge svar på de existentiella frågorna.

Men Gud som är logikens och naturlagarnas upphov är inte till någon del själv beroende av dessa storheter i sitt handlande. Det kristna svaret måste ta sin utgångspunkt i den allsmåttige Gudens egna utsagor och räkna med att bli motsagt av den icketroende. Kyrkans apostel visste värdet på denna världens visdom när det gäller de andliga tingen och han skrev: *”Var är de visa? Var är de skriftlärdade? Var är den här världens ordvrängare? Har inte Gud gjort den här världens visdom till dårskap? Jo, eftersom världen i sin visdom inte lärde känna Gud i hans vishet, beslöt Gud att genom den dårskap som vi predikar frälsa dem som tror. Ty judarna begär tecken och grekerna söker visdom. Men vi predikar Kristus som korsfäst, för judarna en stötesten och för hedningarna en dårskap”* (1 Kor. 1:20-23).

Denna recension ska begränsas till några av bokens mest iögonfallande kapitel.

Tomma tunnor skramlar mest

Kapitel ett skrivet av Per Ewert har denna rubrik och handlar främst om själva uppträdandet och sättet att bemöta varandra. Ewert skriver att ”ateismen kräver inga bevis, medan motpartens argument avfärdas på förhand”. Han fortsätter: ”Kopplingen till akademisk diskussion är obefintlig” (sid. 24-25). Nu är det svårt att inte uppfatta denna bok annat än som ett akademiskt inlägg i debatten med nyateismen. Eftersom ateisterna inte är beredda att ta argument ser läsaren främst inlägg riktade till dem som delar försvaret för religionen.

Emellertid avslutar Ewert med en önskan om ett öppnare samtalsklimat och citerar den främste företrädaren för vårt lands nyateism, Christer Sturmark som säger: ”Vi inser att våra uppfattningar kan visa sig vara felaktiga. Om argumenten visar sig tala för en annan uppfattning, ändrar vi oss” (sid. 36). Sturmark är beredd att ändra sig då han blir övertygad, vilket knappast är bevis på den högre graden av ödmjukhet, men det ingjuter hopp hos Per Ewert om ett öppnare samtalsklimat. Troligen är det just den naiviteten som driver författarna till denna bok.

Är Gud ett ondskefullt monster?

Så lyder rubriken på kapitel sex, skrivet av Stefan Gustavsson. Det handlar om ateismens angrepp på GT. Då man anklagar Gud för att vara ett monster baserar man det på vissa utsagor i GT där Gud beskrivs som

straffets och hämndens Gud. I synnerhet är det den engelske ateisten R. Dawkins, författare till bl. a. boken *Illusionen om Gud*, som angriper gudstron genom att beskriva Gud som ett monster som straffar oskyldiga och utrotar hela folk. Gustavsson tar som sin uppgift att försvara Gud och Guds handlande och anstränger sig för att tona ner den straffande och vrede Guden till en lite mer lätthanterlig varelse. I sin strävan att delvis gå Dawkins till mötes tar han hjälp av kristna bekännare som också har problem med Guds stränghet. Han säger: ”Det finns verkligen egendomliga, obegripliga och frånstötande texter i de fem Moseböckerna. Samtidigt är det inte speciellt förvånande med tanke på att texterna kan vara upp till 3400 år gamla” (sid. 124).

När Gustavsson kommer till den kristna synen på Mose lag får han svårigheter att skilja mellan den ceremoniella lagen och morallagen. Han säger: ”För det första är förbundet från Sinai, Mose lag, en del av en historisk berättelse, inte en tidlös morallag...” (sid. 132). När han citerar Kol. 2:16-17 säger han att det anspelar på föreskrifter i Mose lag. Och fortsätter: ”Som vilken kyrkobesökare som helst kan konstatera tillämpar inte kristna Gamla testamentets lag, eftersom den har haft sin tid. Nu har den utlovade Messias kommit. Kristna följer Jesus och undervisningen från hans apostlar, det vill säga Nya testamentet” (sid. 134).

Vi hoppas att kyrkobesökaren möter människor som tillämpar Mose lag i de tio budens form, det vill säga morallagen, när det gäller umgänget mellan människor. När det gäller ceremoniallagen har vi tydliga anvisningar både i evangelierna och i breven hur den ska tillämpas. Paulus gör en tillämpning av Mose lag då han talar om församlingens ansvar för sin pastor (1 Kor. 9:9). Jesus säger uttryckligen att han inte har kommit för att upphäva lagen, tvärtom har han kommit för att fullborda den (Matt. 5:17b).

För att tillmötesgå den ateistiska kritiken mot Moseböckerna måste man alltså hålla med om att vissa texter är ”frånstötande” men samtidigt påpeka som en ursäkt att de kan vara upp till 3400 år gamla. Vore det inte bättre att göra som aposteln som säger att just dessa texter är nerskrivna för att varna oss som har världens slut inpå oss (1 Kor. 10:11)? Räknar Gustavsson med att också Moseböckerna är Guds ord och att den Gud som talar där är densamme som framträder på NTs blad, blir hans försvar en självmotsägelse. Gud behöver ingen försvarsadvokat, det är inte han som ska svara inför oss, det är precis tvärtom. Det är den kristnes skyldighet att bekänna det också för ateisten.

Hedenius, helvetet och en kärleksfull Gud

Kapitel sju skrivet av Ray Baker, doktorand vid akademien i Åbo, forskar i frågan om helvetet, se *Biblicum* 3/12. Här bemöter han den kritik den ateistiska filosofin riktar mot helvetesläran. Han har själv problem med att harmonisera tanken på ett helvete med den allsmäktige, gode Guden. Men han tycker sig ha funnit några saker som kan lösa denna för det mänskliga förnuftet så besvärande fråga. En lösning är att det nu finns ”kristna tänkare [som] *utvecklat nya sätt* att förstå läran om helvetet som blir mer konsekventa med tron på en fullkomligt god och allsmäktig Gud” (sid. 154, kurs. här). Och i slutet av artikeln: ”Den kritik mot helvetestron som riktas mot kristna av Hedenius och nyateisterna är onyanserad och retorisk. Den tycks förutsätta att en kristen tänkare inte får idka teologisk självkritik, inte heller att *teologin kan genomgå en genuin och dynamisk utveckling*. ... Hedenius ger inte kristen teologi något utrymme för utveckling.” Baker avslutar med: ”...jag har försökt visa att kristna filosofer och teologer har presenterat ett antal teorier om helvetets natur, syfte, varaktighet och slutgiltighet som *gör det rimligt* för en människa med en kristen världsåskådning och gudsbild att tro på *någon form av helvete*” (sid. 160, kurs här).

Det blir närmast komiskt att tänka sig att precis som nyateisten flyr till utvecklingstanken för att försvara sin tro på evolutionen som skapare, så flyr den moderne apologeten till teologins utveckling. Det var ju precis det Hedenius hade upptäckt och bemötte de liberala teologerna som sade sig tro på Bibeln men tolkade den i enlighet med sitt förnuft och vad som kunde anses vara rimligt. Då kunde man tolka bort Jesu underverk och uppståndelsen från de döda, eftersom det under inga omständigheter kunde anses rimligt. Baker vill sätta nyateisten i väntrummet för att vänta på att teologin ska utvecklas och passera genom rimlighetens nålsöga och därmed bli acceptabel för förnuftet. Är det den teologiska utvecklingen och filosofers rimliga tankar som ska lära den kristna kyrkan vad som får och kan menas med det eviga helvetet? Det är inte bara ateisten utan hela den kristna kyrkan som får sitta i väntrummet och avvakta slutprodukten. Får Jesus överhuvudtaget tala om de eviga straffen? (Matt. 25:46).

Gud och biologin

Kapitel tio och elva är skrivna under pseudonymen Filip Flagell. Anledningen till att författarens namn har ersatts med en pseudonym är att

hans akademiska karriär skulle kunna skadas om det verkliga namnet offentliggjordes. Budskapet i dessa kapitel försvagas naturligtvis av just detta faktum. Är inte budskapet mer "vetenskapligt" än att det måste gömmas under pseudonym devalveras inte bara dessa två kapitel utan hela boken förlorar i trovärdighet.

Författaren har som utgångspunkt att evolutionen är en naturlig del av skapelsen och säger: "Om evolutionen är blind kan den bli ledd. Är den okunnig så kan den bli instruerad. Är den en knåpare som enbart modifierar det som finns, kan du få den att skapa det du vill baserat på vilket material du ger den att arbeta med" (sid. 223). Alltså en skapare som räddat sin skaparambition genom evolutionen. Är då evolutionen det kristna svaret till ateismen? Är inte just evolutionen ateismens grundläggande utgångspunkt? Här får nyateismen en gratispoäng och blir därmed ytterst svårbesegrad med en så tillmötesgående motståndare.

Vid läsningen av *Gud och hans kritiker* ställer man sig frågan: För vilka är denna bok egentligen skriven? Knappast för ateister för att övertyga dem. Är den tänkt som en hjälp för den troende som kommit i tvivel är den föga övertygande. Den som är svag i tron eller har tvivel på vad som är sant, måste ledas till den sanning som kan skapa tro och förtröstan på en Gud som verkligen har tagit sig an den fallna skapelsen. Den kristna tron ska försvaras, men det ska ske med de verktyg den helige Ande har gett oss: Guds heliga ord! Om nu detta budskap inte kan accepteras av den moderna människan, kan vi bara konstatera att den egenskapen delar hon med tidigare generationer. Det är därför det finns en kristen kyrka som ska bära fram budskapet om en Gud som sänt sin älskade Son för att friköpa de förlorade. Det är kyrkans egentliga uppgift eller mission. Evangelium om den kärleksfulle Guden är faktiskt en oerhört "frånstötande" sanning: att Gud utgav sin ende Son i döden för oss. Den sanningen är långt mer än 3400 år gammal, det är en evig sanning. Vi ska inte skämmas för budskapet, vi ska bekänna det. Aposteln säger: "*De vapen vi strider med är inte svaga utan har makt inför Gud att bryta ner fästen. Ja, vi bryter ner tankebyggnader och allt högt som reser sig upp mot kunskapen om Gud. Och vi gör varje tanke till en lydig fånge hos Kristus*" (2 Kor.10: 5-6).

Alvar Svenson

Gåvoredovisning

aug.-okt. 2012

Mats Huselius 200, Anna-Lisa och Ove Bengtsson, Örkelljunga 200, Dennis Ingemar Norén 500, Lutherska Immanuelsförsamlingen 1 000, Kurt Furubrink, Vetlanda 1 000, Christian och Johanna Ahlskog 40 EUR, Birgit Johannessen, Kristiansand 500 NOK, Öyvind Edvardsen 500 NOK, Jostein Carlsen 210 NOK, Med anledning av Bertil Björks 95-årsdag: Berne och Ragnhild Lorefors 500.

Varmt tack, kära understödjare! *Gud, den ende vise, tillhör äran, genom Jesus Kristus, i all evighet, amen.* (Rom. 16:27)

Vädjan om hjälp

- Vi väddar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro   Sverige   251-4701
DnB NOR   Norge   7877.08.15400
SAMPO   Finland   800017-70843747

- Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i föregade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.
- Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no

Biblicums hemsida: www.biblicum.se